Barcode : 99999990292993
Title - A Vaidika Kosa
Author - Godabole,.Balkirshana
Language - sanskrit
Pages - 73
Publication Year - 1888
Barcode EAN.UCC-13

A

VAIDIKA KOSA,

OR

GLOSSARY OF VEDIC WORDS

BY

BHASKARARAYA

WITH THE

YEDIC NIGHANTU AND FOUR APPENDICES

CONTAINING

FOR EASY AND READY REFERENCE

Sanskrit, Marâthî and English Alphabetical Indices

EDITED BY

NÂRAYÂNA BÂLAKRISHNA GODABOLE

AND

VIS'VANÂTHA ALIAS BÂPÛ S'ÂSTRÎ JOS'Î

OF NASIK

PRINTED AND PUBLISHED

BY

THE PROPRIETOR

OF

THE NIRNAYA-SÂGARA PRESS

Bombay

1898

Price 8 Annas

Registered under the Government of India Act XX of 1867

(All the rights are reserved by the publisher)

श्रीमद्वारत्युपाख्यभास्करायदीक्षितेन

विरचितो

वैदिकक्कोशः ।

वैदिकनिघण्टुना गीर्वाणमहाराष्ट्राङ्ग्लभाषासु विरचितेन सूचीचतुष्टयेण सहितः ।

रा. रा. नारायण वालकृष्ण गोडबोले इत्यनेन

जनस्थाननिवासिना बापू इत्यपरनामधृता

वे. रा. रा. विश्वनाथशास्त्री जोशी इत्यनेन च

सभूय संस्कृत ।

स च

शके १८१० वत्सरे

मुम्बय्यां

निर्णयसागराख्यमुद्रायन्त्रालयाधिपेन मुद्रित ।

मूल्य ८ आणकाः ।

INTRODUCTION.

WITHOUT much preface we would place before the general public and the Sanskrit student and scholar in particular the following pages which are in our opinion calculated to be of some though not perhaps very great use to them. The plan and the arrangement adopted will, we hope, speak for themselves This much for us as joint workers or colleagues.

It would not be, I think, out of place if I offer to the readers a short account of the author, the materials on which the present edition of the Kos'a is based, and the occasion which induced us (I mean myself and Bâpû S'âstrî) to offer this glossary to the public Ever since I became acquainted with Ṛiksamhitâ (and this was in 1876 when I thought of presenting myself at the M A Examination, but the thought, I must say, melted away owing to certain domestic misfortunes) it had struck me as it must have struck many others that a Vedic Vocabulary or Glossary and a Vedic Grammar were great *desiderata* These have been long felt My attention was first drawn to the Vedic Nighantu, one of the Upaganthas of the Ṛigveda, in 1876. I read and studied it and thought of publishing it But before, I said to myself, I took up the publication I must think if it would be useful to the Sanskrit student and the scholar in its present form I therefore thought and thought over the matter and did not come to the conclusion that I should publish it in its existing form until at last in May 1887 a friend and relation of mine one Mr. Chintâman Balvant Soman brought to me here a well-written manuscript bearing the name वैदिककोश. It covers pp. 1-20 in the

present edition. Mr. Soman placed the manuscript at my disposal and said that he discovered it in a satchel or Veshtana of an uncle of his and that I might use it if I thought it worth anything. I took it in hand and the old thought of publishing the Nighaṇṭu crossed my mind as I began to read it. It gave a definiteness to my plan and I began to work at the manuscript in right earnest with the assistance of Mr. Vis'vanâtha alias Bâpû S'âstrî Jos'î of Nâsik, a young promising man, late student of the Sanskrit Pâthas'âlâ there. Mr. Vis'vanâtha has been with me for the last two years. He has been assisting me in my edition of the Mṛichchhakatika which I have undertaken for the Bombay Sanskrit Series and which owing to unforeseen and uncontrollable difficulties I have not yet been able to finish but which I hope now soon to bring out. The assistance rendered by Mr. Vis'vanâtha is incalculable and invaluable. In fact, he has done everything connected with this edition. I only exercised a sort of general supervision and gave him directions in his work. I would therefore be content with taking to myself the credit, if any, of directing him. The alphabetical indices are his work, and these will, it is hoped, be useful to the student. The manuscript of this vocabulary or glossary as I have termed it (in verse after the much famed and known Ko'sa of Amarsimha) has been carefully collated with the Nighuntu and is corrected after consulting a very good Vaidika or Veda-reciter who was made to recite and see the proofs This was Mr. Anant Bhatta Phadake to whom my acknowledgements are due My acknowledgements are also due to the late Mr Gangâdhar S'âstrî Dâtâr of this place to whom I frequently went for consultation when the press copy was being written out and prepared and the text settled Mr. Gangâdhar S'âstrî, I must candidly say, was good and kind enough to refer to the Nairukta Bhâshya whenever a difficulty arose before he gave us his opinion.

The present edition it will thus be observed is based on a single manuscript lent by Mr Somaṇ Later on however Mr Gangâdhar Sastrî was good enough to lend me a manuscript of the same in his possession He thought that he had one when we came to the second Kânda or Part of the work This manuscript was incomplete and contained Part II (द्वितीयकाण्ड) of the work only Mr Gangâdhar Sâstrî said that he had that much only with him for a number of years and he did not even hear and I now that this was the second part of a complete work Mr Gangâdhar Sâstri without any scruples or hesitation allowed us the use of his manuscript and this noble example is worthy of being followed by the old race of Sastris It would have been much better had more Mss been available He gave us also the history of the author which is as follows —

"Mr Bhâskarâcârya was a great Vaidika and a learned Sastri He was conversant with the Srauta He was very intelligent almost a prodigy of genius He was an inhabitant of Bida Singali and sojourned for a time in Poona though he spent a greater portion of his life at Benares He is said to have lived some 150 or 200 years ago He was some say brought to Poona by Parashuram Bhâu Patavardhan who had a widowed daughter and whom he wished to get remarried Bhâskarâcârya was brought from Benares to give his verdict in favor of remarriage of widows or widowed girls

The following is a list of works that are traced to him or of which he is said to have been the author From some of these his date can be ascertained As may be seen from his works he has composed a good many works in connection with the Tantra literature He had taken upon himself or assumed the Dikshâ as his name भास्कराननाथ given at pp 18 of Dr Bhândârkar's Report for 1879/80 clearly shows —

1. Vâsanâbhâshya (Śaka 1710)
2. Kenopanishadbhâshya
3. Bhâvanopanishadbhâshya
4. Mahopanishadbhâshya.
5. Tripuropanishadbhâshya
6. Shyâmopanishadbhâshya.
7. Śankarshikhâmanimanasa
8. Bhâttadîpikâ.
9. Buddhivilâsinîsahasranâmabhâshyakhandanâtmikâ
10. Navaratnamâlâ
11. Sivânandalahari.
12. Guptavati (Commentary on Devî Saptaśatî)
13. Sivastotraśataka.
14. Lalitâsahasranâmabhâshya
15. Trichabhâskara

The Ms on which the present edition of the Kośa is based bears date It is शालिवाहन शके १६९७ मन्मथनामसंवत्सरे श्रावण शुद्धदशम्यामिदं पुस्तकं समाप्तम्

There is a veil of uncertainty, I should think, spreading over and round the time when Bhâskara, Bhâskarâchârya, or Bhâskarârya, author of the present work, lived In Dr Bhandârkar's printed report for 1883/84, a work named Vâsanâbhâshya by the same author (the same as above) numbered 734 is said to have been written in Śaka 1710 This is the date either of the completion of the work or of the manuscript If of the completion of the work this date does not at all go in with the date given below of the completion of another work of the same author—the Lalitâsahasranâmabhâshya If of the manuscript there is a possibility of the author having lived long before this date But from the following considerations it can safely be inferred that this is the date of both the completion of the work and the manuscript or in other words the date of the completion was not far back from that of the manuscript The Lalitâsahasranâmabhâshya is put down by Dr Bhândârkar as having been completed by Bhâskarânanda in 1685 (see p 18 of his Report for 1879/80) This is of course Sanskrit I shall presently say why The beginning and ending verses of the Bhashya (No 50) as given there are —

आदि.

श्रागम्भीरविपश्चित पितुरभूद्य कोनमाम्बोदरे
विद्याष्टादशकस्य मर्मविदभूद्य श्रीनृसिंहाद्वरा ।
यश्च श्रीशिवदत्तशुक्लचरणे पूर्णाभिषिक्ताऽभव
त्स ज्ञेता निपुराज्ञयाति मनुते तामेव नाथज्ञयाम् ॥ १ ॥

अन्त

श्रीविश्वामित्रवंश्य शिवभजनपरो भारता सोमपीथा
काश्या गम्भीरराजो बुधमणिरभवद्भास्करस्तस्य सूनु ।
मोदछायामिताया शरदि शरदतावाधिने कालयुक्ते
शुक्र (१६८५) सोमे नवम्यामतनुत ललितानामसाहस्रभाष्यम् ॥ १ ॥

In this verse of the colophon of the Bhashya Bhâskarâchârya gives the date of the completion of his work The *interpretation of this is the hinge on which the whole* thing turns It therefore becomes necessary that मोदछाया-मिताया शरदि should be correctly interpreted If 1685 is taken as the correct date the tale told by Mr Gangâdhar Shâstri of Bhâskarâchârya's visit to Poona becomes a forgery His visit to Poona is only possible if he is a contemporary of Puarshurâm Bhâu and not otherwise If we take 1785 as the correct date then there is nothing so far as things stand at present that is irreconcilable Mr Gangâdhar Shâstri had given us the date with the explanation in haste (as given in the Marâthi preface or introduction) As the Saka era recognised in the North of India was the Samvat, we took 1785 Samvat as the date of the Lalitâsahasranâmabhâshya We hoped to utilize this information when the time of writing the preface came but before this time came the learned gentleman was carried away from us The difference between this date and Dr Bhândârkar's date is a hundred years which we did not mark before Dr Bhândârkar says at p 88 of his report for 1883,84 that Bhâskarâchârya flourished in the beginning of the 17th century This conclusion is I am led to believe based on 1685 as the

date of the Bhâshya abovenamed The Samvat (for that and no other is the era adopted by Dr Bhândârkar) year 1685 gives Saka 1550 or 1628 A D Parashurampant Bhâu had a widowed daughter and he did invite opinions from Pandits from Banâres and wanted to have the Hindu Shastras interpreted in favour of Remarriage He lived from Sake 1662 to 1721 or A D 1740 to 1799 He was married in A D 1753 His eldest son was born in 1761 and his eldest daughter was a widow, she having lost her husband only a fortnight after her marriage when she was only eight years old These circumstances supposing that Bhaskaracharya was invited and brought to Poona require that he must be living in or about the year A D 1770 I was therefore about to reject Mr Gangâdhar Shâstri's story as it was quite at variance and could not be reconciled with the date furnished by Dr Bhândârkar, when I was given the following verse in connection with the Akshara Lipi from the Sanmasara —

कादयोऽङ्गाष्टादयोक्ता षाद्या पञ्च प्रकीर्तिता ।
यादयोऽष्टौ मता प्राज्ञैर्गणकैर्बुद्धिमत्तरैः ॥ १ ॥

I would render it into English —The letters क to झ and ट to ष represent in order the nine figures one to nine ञ and न represent zero The five letters from प to म represent again the first five figures or numbers Similarly the letters य to ह the last of the Sanskrit alphabet represent the numbers one to eight in order This when made use of in interpreting the verse भोदक्षायसिताया &c gives us the year 1785 and not 1685 I would therefore make Bhaskaracharya live a century later than Dr Bhândârkar would I would have him live in the 18th century and not in the 17th

I have other authorities also for arriving at this conclusion and these I would not hold back They are —

(1) ह is given equal to 7 at p. 2 No. 1 Vol. I. of a monthly (now stopped) named ज्योति.प्रकाश conducted by one Mr. N. G. Kadlag.

(2) In a verse ennumerating the formula for finding the apparent position of the planet गुलिक (Neptune as some native astronomers say) we have in the सर्वार्थचिन्तामणि, a Hindu astronomical work, the following verse .—

तरुखरजयभयनृपतनुखनिनाड्यो भास्करादिवारेषु ।
दिनमानघटी गुणिता नागहृता गुलिकनाडिका स्पष्टा ॥ १ ॥

In this verse तरु, खर, जय, भय, नृप, तनु, खनि are interpreted by 26, 22, 18, 14, 10, 6, and 2. Among these जय=18 ज being equal to 8 and य being equal to 1. As ज=8 it is clear that ह=7.

(3) The Samvat year 1685 corresponds to the S'aka year 1550. According to the verse मोदछायामितायां &c. the 9th. day of the first or bright fortnight of Âs'vina must fall on a Monday. The formula for finding the Ahargana as given in the verse ह्रब्धेन्द्रोनितशक ईशहृत &c of the Grahalâghava invariably and universally made use of, would not give Monday for the 9th of Âs'vina for the year 1550 but does give it for 1650

(4) There is a commentary on the Saptas'ati by Nagojibhatta and the Guptavati (No 12 above) is professedly written by Bhâskarar âya to show that the interpretations of Nagojibhatta are erroneous This if true leaves no doubt as to the priority of Nâgojibhatta Nâgoji and Bhâskara might at least be supposed to be contemporaneous and the commentary of Nâgoji might have appeared before that of Bhâskara As to Nâgojibhatta's date 1731 A. D. see Dr Bhândârkar's Report for 1883/84 pp. 51.

For these considerations I am inclined to have our author live in the 18th century as I have said above. He

is not at all to be confounded with Bhatta Bhâskara, Bhâskara Mis'ra and others of a very ancient date. I have the highest regard for Dr. Bhândârkar and am sorry I have an occasion to disagree with him Although I do so I am quite willing to withdraw my conclusions if it turns up that the 17th century must be taken as the correct date of Bhâskara. Circumstances must have happend which might have led Dr. Bhândârkar to interpret मोदशाया by 1685. For having drawn my attention to the notices of Bhâskara's works in the printed Catalogues and Reports I am indebted to Dr. Bhândârkar himself.

The following pages clearly show how small and poor the Vedic vocabulary was. (i) It will be seen that the same word denotes a number of things or objects. (ii) In the case of verbs, however, we see that there is a number of words to denote the same action, that of going especially. (iii) That there are no names for a mountain and the moon when we have names for the sun, a cloud, rivers, water, sacrifice, priests, and other things, is a thing that strikes me as strange.

We cannot conclude this introduction without expressing our sincere thanks to Mr. Kâs'inâth Pânduranga Parab for his suggestions and assistance freely rendered (as usual) by him when the book was passing through the press.

N. B G.

॥ श्रीः ॥

ग्रन्थस्य निर्मातुरैतिह्यकथा ।

अस्य ग्रन्थस्य निर्माता विद्वान्भास्करपण्डितः ।
शास्त्रे वेदे तथा श्रौते निष्णात. समभूदयम् ॥ १ ॥
बृहस्पतिसमो बुद्ध्या बभूवेति तु निश्चितम् ।
तद्ग्रन्थवाचनादेतज्ज्ञायते किल साम्प्रतम् ॥ २ ॥
आसीच्चायं पुरा काले चिडसांगलिनामके ।
खेटके हि चरन्नित्य भिक्षार्थं वा इतस्ततः ॥ ३ ॥
आकिंचन्यात्सदा खिन्नो जगाम गहने वने ।
तोषयामास वै देवीं तपसा स द्विजोत्तम· ॥ ४ ॥
ततो देवी प्रसन्नाभूज्जगाद वरमीप्सितम् ।
ब्रूहि मे भूसुरेन्द्र त्व ध्यानावस्थितमानस ॥ ५ ॥
विप्रोऽवदत्तदा देवीं मत्समो मास्तु भूतले ।
यद्यदिच्छसि तत्सर्वं प्राप्स्यसीति तु निश्चितम् ॥ ६ ॥
इति देवी वर दत्त्वा तत्रैवान्तरधीयत ।
तत प्रभृति रायोऽय पाण्डित्य समुपागतः ॥ ७ ॥
सुप्रसिद्धो जगत्यस्मिन्नितरा पण्डितेषु च ।
अनेन रचिता ग्रन्था· सन्त्यनेके तथापि च ॥ ८ ॥
किंवदन्त्या च यज्ज्ञात तदत्र विदुषा मुदे ।
पुण्याख्यपत्तने राजन्मण्डलीषु प्रतिष्ठित· ॥ ९ ॥
आसीद्विद्वान्महाञ्शान्तो गङ्गाधरसमाख्यया ।
मणिरामसुतश्चाय दातारकुलभूषण ॥ १० ॥
वेत्ता शास्त्रपुराणाना पूर्णयाज्ञिककर्मणाम् ।
अस्मभ्यं तेन कथित भास्करस्य कथामृतम् ॥ ११ ॥

विद्वज्जनाराधनतत्परेण
प्रसिद्धबल्लाळतनूद्भवेन ।
विश्वेश्वरनाम्ना सुधिया सदैव
नेत्रावलोकाय सुशोधितोऽयम् ॥ १२ ॥

---

१ कर्त्रनामनिर्देशोऽयम्, तेन च भास्कररायेत्यस्य ग्रहणम् २ स एव.

उपोद्घात.

सुमारें १९०।२०० वर्षांपूर्वी श्रीकाशीक्षेत्रीं पंडित भास्करराय या नांवाचे विद्वान् गृहस्थ होऊन गेले. हे देशस्थ ब्राह्मण होते. यांच्या उत्पत्ति-स्थानाचा चांगलासा ग्रांथिक शोध लागत नाहीं. पंडितराय यांच्या संबंधाची लोकांत दोन प्रकारची माहिती असल्यामुळें, यांतील एका प्रकारची माहिती श्लोकांनीं व्यक्त करून दाखविली आहे. आतां दुसऱ्या प्रकारच्या माहितींत असें ही समजतें कीं, यांचें मूळस्थान प्रयागच्या पूर्वदिशेस श्रीकाशीक्षेत्रा-च्याच आसपास होतें. कारण पंडितरायांची वस्ती अन्यत्र कोठें नसून बहुत वर्षें यांचीं स्थिति काशीक्षेत्रींच होती. फक्त एकवार ते पुणें एथें परशुराम भाऊ पटवर्धन यांच्या गतभर्तृक कन्येचा पुनर्विवाह होण्याच्या खटपटींत आले होते. पंडितराय हे शाक्तसांप्रदायी होते, व यांनीं शाक्तसंप्रदा-यावर कितीएक ग्रंथ रचलेले आहेत. ही वरील गोष्ट नाथ असें दीक्षानाम यांच्या नांवास जोडलेलें असल्यामुळें अगदीं निर्विवाद आहे. नाथशिष्य-संप्रदायाप्रमाणें पंडितभास्कर यांचीही शिष्यपरंपरा अद्यापि चालू आहे. पंडितराय यांनीं सर्वशास्त्रांवर टीकारूपानें नवीन ग्रंथ रचलेले आहेत. ग्रंथरचनेच्या संबंधानें पंडित भास्करराय यांची मान्यता विद्यारण्य स्वामीपेक्षांही विशेष मानली जाते.

असल्या या महान् विद्वानानें वैदिकनिघंटूकडे वळून यांतील गूढार्थास दूर करून यावरील भाष्याच्या (निरुक्ताच्या) साहाय्यानें यांतील सर्व पदांची र-चना अमरकोशाप्रमाणें पद्यें रचून मुग्धतेचें स्पष्टीकरण केलें. असल्या उपयुक्त ग्रंथाचा लोकांस उपयोग व्हावा या हेतूनें आह्मीं प्रस्तुत ग्रंथ छापून प्रसिद्ध करण्याच्या खटपटीस प्रवृत्त झालों. आतां इतकें मात्र संदिग्ध आहे कीं, हा ग्रंथ कोणत्या काळीं कोणत्या मितीस तयार झाला याजबद्दल निदान आह्मांस तर कोणत्याही प्रकारें आधार सांपडत नाहीं. फक्त लेखी पुस्तकावर शालिवाहन शक १६९३ आहे यावरून पुस्तक लिहिल्यासच ११३ वर्षें झालीं आहेत हें खचीत आहे. मात्र केवळ ठोकळ अनुमानानें रायांनीं ल-लितासहस्रनामावर केलेल्या भाष्याच्या शेवटीं दिलेल्या श्लोकचरणानें ठरलेल्या

याच काळात थोडें मागेंपुढें या वैदिककोशाची रचना झाली असेल असें वाटतें. ललितासहस्रनामभाष्याच्या शेवटीं 'मोदच्छायामितायां शार्वदि शरदृतावाश्विने कालयुक्ते' असें लिहून त्याचा अर्थ अक्षरलिपीनें रायानींच दर्शित करून ठेविला आहे. कालाची सदिग्धता पुण्यातील प्रसिद्ध विद्वान्, कैलासवासी वे. शा. स. रा. रा. गगाधर शास्त्री दातार यानीं दूर केली गगाधर शास्त्री यास रायाच्या शिष्यसप्रदायाची जी माहिती होती ती ही त्यानीं आह्मास दिली. म=५ द=८ छ=७ य=१ मिळून एकदर सस्कृत वालमानलेखनपद्धतीप्रमाणें १७८५ झाले. हा विक्रम शक (सवत्) अस-ल्यामुळें यातून १३५ वर्षें वजा करून वाकी राहील तो शालिवाहन शक याप्रमाणें धरून शके १६५० सालीं सदर भाष्याची समाप्ति झाली असें होतें.

आता या वैदिककोशाचा साहाय्यानें वैदिकशब्दार्थपरिज्ञान अतिसु लभरीतानें होऊन वेदाच्या कोणत्याही भागात आलेल्या वैदिकशब्दार्थाची अडचण पडणार नाहीं. याप्रमाणें आमच्या सर्व शास्त्री लोकास व विशेषेंकरून विश्वविद्यालयातील बी. ए च्या व एम् ए च्या परीक्षेस जाणाऱ्या विद्या र्थ्यांस या कोशाच्या योगें बरेंच साहाय्य होईल असें आह्मास वाटतें

आह्मास या पुस्तकाची लेखी मूळप्रत स० १८८७ च्या मे महिन्यात रा. रा. चिंतामण बळवत सोमण यांनीं दिली. हा प्रत कोणी तरी असस्कृत मनु-ष्यानें लिहिली असल्यामुळें बरेच ठिकाणीं अक्षराची गडबड झालेली आहे. आह्मीं याची प्रत नीट तयार करून त्यात असलेल्या तिसऱ्या अडचणी कै. वे शा. स. रा. रा. गगाधर शास्त्री दातार यास विचारून त्यातील काहीं नीट केल्या व कै० शास्त्रीबुवाजवळ याच वैदिककोशाची चवथ्या व पाचव्या वर्गांची असलेली प्रत त्यानीं आह्मांस दिली. ती प्रत शास्त्रीबोवानीं स्वत शुद्ध केलेली असल्यामुळें, तिजपासून आह्मास बराच उपयोग झाला. व शास्त्रीबोवानीं आह्मास वेळोवेळीं बरीच मदत केली यावद्दल त्याचे उपकार जितके आहेत असें म्हणावें तितकें थोडेंच. तसेंच रा. रा. सोमण यानीं हें अमूल्य पुस्तक आह्मांस देऊन सर्व जगतावर उपकार केल्यानें श्रेयाचे वाटेकरी होऊन बसले, यावद्दल त्यांचेही आह्मीं बहुत उपकार मानतों. सरतेशेवटीं हा

ग्रंथ प्रसिद्ध होतांना ह्मणजे छापताना आमचे मुंबईकर मित्र रा. रा. काशीनाथ पाडुरंग परब यांनीं जी अमूल्य मदत दिली तीबद्दल त्याचे आभार प्रदर्शित केल्याशिवाय हा उपोद्घात संपविणें रास्त होणार नाहीं; सबब ते आतीं संतोषानें प्रदर्शित करतो. आता या कोशबद्ध निघंटूचा रसास्वाद रसिकजन घेवोत अशी जगन्नियंत्या परमेश्वरास प्रार्थना करून हा उपोद्घात संपवितों.

पंडित भास्करराय यानीं रचिलेल्या ग्रंथाची आह्मास जी माहिती मिळाली आहे ती येणेंप्रमाणें.—

१ वरिवस्यारहस्य, २ कौलोपनिषद्व्याख्या, ३ भावनोपनिषद्व्याख्या, ४ महोपनिषद्व्याख्या, ५ त्रिपुरोपनिषद्व्याख्या, ६ श्यामोपनिषद्व्याख्या, ७ संकर्षकाण्डमीमांसा, ८ भाट्टदीपिका, ९ बौधायनसहस्रभोजनखंडव्याख्या, १० नवरत्नमाला, ११ शिवनामकल्पलता, १२ गुप्तवती (ही सप्तशतीवरील टीका सर्वत्र सुप्रसिद्ध आहे), १३ शिवाष्टोत्तरशतक (यात पंडितानीं शिवाचें नाव प्रत्येक श्लोकाचे अतीं आणून प्रत्येक श्लोकाचें वृत्त निराळें बांधलेलें आहे), व १४ ललितासहस्रनामभाष्य.

वि. शा. जो.

---

* * पंडितरायाचे शिष्यवर्गांपैकीं कोणी एका विद्वानानें, पंडित भास्करायाच्या बाल्यावस्थेपासून तों थेट त्याचा अंतकाल होईपावेतों ज्या ज्या गोष्टी घडल्या तितक्या सगळ्या एकेठिकाणीं करून त्या ग्रंथाचें नांव 'कटुतिक्ताम्लकाव्य' असें ठेविलें. याचें असें नांव ठेवण्याचें कारण इतकेंच ऐकतों कीं, रायाच्या आयुष्यांत काहीं तिखट कडू व आंबट ह्म० चांगल्या मध्यम व कनिष्ठ गोष्टी घडल्या हें मनात आणून ग्रंथकर्त्यानें असें नांव ठेविलें असावें. व तोच ग्रंथकार असें लिहितो कीं, पंडितराय हे महारोगग्रस्त झाले असता त्यास अर्घ्यप्रदानानें गुण येऊन ते पूर्ववत् झाले, तेव्हा त्याच्या अंतःकरणात असें आलें कीं, अर्घ्यप्रदानावर कांहींतरी ग्रंथ रचून लोकास त्याची योग्यता दाखवावी. असें मनात आणून त्यानीं प्रथमतः त्याजवर 'सूचभास्कर' या नांवाचा ग्रंथ रचला व त्या दिवसापासून रायास ग्रंथरचनेचा नाद लागून त्यानीं पुढें शेंकडो ग्रंथ रचले. अशी माहिती एकानें (एर्थील वे. शा. सं. रा. रा. दामोदर शास्त्री साठे यांनीं) सांगितलेली लोकास सादर केली आहे.

॥ श्रीः ॥

अथ

वैदिककोशः ।

श्रीगुरुचरणौ नत्वा भास्करायेण सोमपाग्निचिता ।
वैदिकनिघण्टुकमिताः शब्दा. श्लोकैर्निबध्यन्ते ॥ १
अस्मिन्वैदिककोशे प्रथमं नानापदात्मकं काण्डम् ।
ऐकपदिकं द्वितीयं, त्रितयद्वितये क्रमेण वर्गाणाम् ॥ २
भूर्भूमिरवनिर्गोत्रा गौरिळा निर्ऋतिर्महो ।
गमा जमा क्ष्मा क्षा क्षिति· सामा क्षोणी (क्षोणी क्षमा) पृथ्व्यदिती रिपः ॥ ३
उर्वी पूषा गातुरिति भूनामान्येकविंशतिः (२१) ।
हेम चन्द्रं रुक्ममयो हिरण्यं भर्म काञ्चनम् ॥ ४
लोहं पेशो जातरूपममृतं कृशान मरुत् ।
कनकं दत्रमित्येवं हेम्नः पञ्चदशाभिधाः (१५) ॥ ५
अन्तरिक्षं बर्हिरध्वा व्योम पुष्करमम्बरम् ।
समुद्रः सागरं(रो) धन्व भूरापः पृथिवी वियत् ॥ ६
स्वयंभूरध्वराकाशे इत्याकाशस्य षोडश (१६) ।
स्वः पृश्निर्गोनिभो नाको विष्टपित्यभिधास्तु षट् ॥ ७
सूर्यस्य च द्युलोकस्य साधारण्येन वाचि(त्र)का (६) ।
किरणाः खेदयो गावो रश्मयो वसवो वनम् ॥ ८
सप्तर्पयो दीधितयः साध्या उस्रा मरीचिपा ।
अंशवः सुपर्णाश्च मयूखाश्च गभस्तय ॥ ९
इति पञ्चदशोक्तानि रश्मिनामानि सूरिभिः (१५) ।
हरितः ककुभः काष्ठा आशा व्योम तयोपरा ॥ १०

१,१ क्षमा (नि०) २ सगर (नि०) ३ नभ इति षट् साधारणानि (नि०). ४ सप्त-ऋषय (नि०).

आता आशा इति प्रोक्तान्यष्टौ नामानि वै दिशाम् (८)।
शर्वरी शिरिणा श्यावी मोकी शोकी पयस्वती ॥ ११
अक्तुरूम्यां क्षपा राम्या यम्या नम्या तमस्वती ।
दोषा नक्ता तमोऽसिक्नी घृताच्यूधो रजः पयः ॥ १२
हिमा वस्वीति रात्र्याख्यान्त्रयोविंशतिरीरिताः (२३)।
सूनरीसूनृतावर्यो सूनृता सूनृतावती ॥ १३
सुम्नावर्यर्जुनी भास्वत्योदती च विभावरी ।
अहना द्योतना श्वेत्या वाजिनी वाजिनीवती ॥ १४
चित्रामघारुणीति स्युरुषो नामानि षोडश (१६)।
वासर स्वसराणि द्युर्वस्तोर्भानुर्घृणो दिवा ॥ १५
दिनं घसश्च घर्मश्च द्यविद्यवि दिवेदिवे ।
अह्नो द्वादश नामानि (१२)
मेघोऽभ्रं पर्वतोऽसुरः ॥ १६
अश्नो गोत्रो वलो आवा वृषन्धिर्वृत्र ओदन ।
पुरुभोजा अद्रिरश्मा वलिशानो गिरिश्चरुः ॥ १७
उपरः शम्बरः कोश उपलश्चमसो व्रज. ।
वराहो रौहिणश्चैव रैवतोऽहिर्वलाहकः ॥ १८
दृतिः फलिग इत्येव त्रिंशन्नामानि वारिदे (३०)।
वाग्वाणी भारती गीर्गौर्वाण श्लोकः सरस्वती ॥ १९
धारा गभीरा गम्भीरा मन्द्रा मन्द्राजनी निवित् ।
गौरी सुपर्णी गान्धर्वी वाणीची धमनि· पविः ॥ २०
घाशी नाळीरिळा मेना मेळि. सूर्या नना विपा ।
घग्नु स्वाहो-पैदिर्मायुर्जि(पव्दिमायू जि)ह्वा घोषः स्वर स्वनः ॥ २१
काकुद्धोत्रा गणो गाथगर्धेना मा धिषणा कशा ।
शब्दो नौर्वैकुरानुष्टुबदितिर्धेनुरक्षरम् ॥ २२

---

१ उपद्वि (नि०)

गल्दा मही शची वल्गुः सर इत्याद्वया इमे ।
वचसः सप्तपञ्चाश[त्] (५७)

ज (ज)लमम्बूदकं पयः ॥ २३

क्षीरं सलिलमम्भोऽर्णस्तोयं तूयं वन विषम् ।
कब(व)न्धं वार्नमः (वा नभः?)क्षोदः पुरीषं क्षद्म पिप्पलम् ॥ २४
घृत मधु कशो रेतो बृबूक जन्म बर्बुरम् ।
सुक्षेम धरुणं तुज्या ध्वस्मन्वद्धुसमक्षरम् ॥ २५
अरिन्दान्यायुधानि जामि स्रोतः क्षपः सुरा ।
अहिः सरो रसस्तृप्तिर्भेषज स्वः सहः शवः ॥ २६
यादुरोजः सुखं क्षत्रं भूतं भुवनमावयाः ।
भविष्यदप ईं व्योम स्वृतीकं सदनं यशः ॥ २७
महः स्मृतीकं(महो यहेन्दू) स्व(स)र्णीकं सतीनं सद्म गम्भरम् ।
हविर्गभीरं गहनं योनि· सत्यमृतं रयिः ॥ २८
ऋतस्ययोनिरन्नं सन्नामापो वहि(बर्हि)रक्षितम् ।
नीर पूर्णं वपुः सर्वं पवित्रं हेम शम्बरम् ॥ २९
शुक्र तेजोऽमृत स्वर्गो(सर्गो) जलाषं वारिक स्वधा ।
महदम्बं शुभं सर्पिः कृपीटमिदमित्यपाम् ॥ ३०

एकोत्तरशतं संज्ञाः (१०१)

नप्त·(द्य) स्वा· सरितोऽम्बुवः ।
सीरा अवनयो यव्या[ः] स्रोत्या एन्यश्च मातर· ॥ ३१
स्वादोऽर्णा रोधचक्रा रुजाना धुनयोऽपि च ।
हिरण्यवर्णा· पैं(पा)वत्यो नमन्वो हरितस्तथा ॥ ३२
अर्णाः कुल्या वर्य उर्व्यं ऊर्मस्वत्यश्च रोहित ।
यव्यः स्रवन्त्यो भास्वत्य इरावत्यश्च सस्रुत ॥ ३३

---

* स्मृतीकमिति पाठान्तर स्मृतीकमित्यस्य स्थाने क्वचिद्दृश्यते निघण्टुषु 'यहं, इन्दुं' इति पदे अत्र न लभ्येते. २ सर्गा (नि०). ३ वारि (नि०) ४ पार्वत्य (नि०).

पयस्वत्यस्तरस्वत्यः सरस्वत्यश्च सिन्धवः ।
रोधस्वत्यो हरस्वत्यो वक्षणा अजिरा इति ॥ ३४
सप्तनिशान्नदीनामान्य(नि) (३७)
(अ)श्वो वाजी हयो नर· ।
हंसासोऽर्वा वह्निरत्यो दधिक्रा· पैद्ध एतश· ॥ ३५
औच्चैश्रवस एतग्व· पतङ्गा आशुरेव च ।
[2]दौर्गस्तार्क्ष्यौ दधिक्रावा सप्तिरव्यथयोऽरुपः ॥ ३६
श्येनासश्च सुपर्णाश्च माश्वत्यो(त्वो) ब्रध्न एव च ।
ह्वार्याणामित्यश्वशब्दाः पर्ङ्क्तिरुदीरिता· (२६) ॥ ३७
हरी इन्द्रस्य, हरित आदित्यस्य तुरङ्गमाः ।
अरुण्यो गाव उषसा, विश्वरूपा बृहस्पतेः ॥ ३८
पृषतो मरुतामश्वा, श्यावाः सवितुरीरिता· ।
रोहितोऽग्ने र,जाः पूष्णो, सासभावश्विनोरपि ॥
तुरगा नियुतो वायो(ः)
र(अ)थ दीदयति द्युमत् ॥ ३९
भ्राजते भ्राशते शोचति भ्रौश(श्य)ति द्योतते ज्योतते मन्दते मन्दते ।
रोचते चेति शब्दा ज्वलत्यर्थका एत एकादशा(श) (११)
(अ)थ ज्वलद्वाचकाः ॥ ४०
कल्मलीकिनमार्चिश्च शोचिर्वे जज्ञणाभवन् ।
ह्वर्णिहरस्तपस्तेजो जमद्वै मल्मलाभवन् ॥
शृङ्गाणीति (११) समाप्तोऽभूद्भूम्यादेर्वर्ग आदिम ॥ ४१

इति भूम्यादिवर्गः ॥ १ ॥

अस्तु करन्ती चर्कृत्यं(र्कृत्यञ्च) करणानि करात्रि धी ।
परिक्रत्करुण कृत्वी वेषोऽपः वर्तवै शची ॥ १

---

१ अथा· (नि०) २ दीर्गृह (नि०) ३ भ्रास्यति (नि०) ४ घृक्षत् (नि०) ।

कर्त्वं कर्तोव्रतं विष्टी शग्म (शंक्म) वेपश्च कर्वरम् ।
शिमी शिल्पं शमी शक्तिर्दंसोऽभ इति कर्मणः ॥ २
षड्विंशतिर्नामधेयान्य(नि) (२६)
(अ)पत्यं तनय(यं·) प्रजा[1].(जा) ।
जास्तुक्तोक तक्म तोक्म सूनुः शेपो गयो नपात् ॥ ३
यहुरसो बीजमिति सूनोः पञ्चदशाभिधाः (१५) ।
मनुष्या जन्तवो मर्त्या मर्ता मर्या नरो विशः ॥ ४
हरयो नहुषो भ्राताः कृष्टयः क्षितयो धवाः ।
विक्षन्तश्चर्षणयस्तुर्वशा द्रुह्यवोऽनव ॥ ५
जगतस्तस्थुषः पञ्चजना· पूरव आयवः ।
यदवः प्रुतनाश्चेति नराख्याः पञ्चविंशतिः(२५) ॥ ६
बाहू गमस्ती भुरिजौ क्षिपस्ती चैव शक्करी ।
करस्नावायती अग्मवानाभीशू विनंगृसौ ॥ ७
भरित्रे च च्यवानेति भुजयोर्द्वादशाभिधाः(१२) ।
शाखा विशः क्षिप· शर्या रशना धीतयोऽङ्गुव ॥ ८
हरितोऽवनयः कद्रया[ ] स्वसारो जामयो विप. ।
गभस्तयो दोधितयो योजनानि सनाभयः ॥ ९
योक्त्राण्यभीशवोऽथर्यो धुरोऽर्ण्यो(ण्व्यो)ऽङ्गुलिवाचकाः ।
द्वाविंशति(ः)(२२)
वं(व)शिम वेति वेनत्युशमसि वेसति ॥ १०
वनोति जुषते हर्यत्याचके वष्टि वाञ्छति ।
चिकनन्मन्यते छन्त्सदुशिक्वनति कानिपत् ॥ ११
चरमान इतीमेऽष्टादश कान्तिक्रियार्थकाः (१८) ।
अन्धः पयः श्रव प्रुष पितुर्वानो वेय (ज सुत) सिनम् ॥ १२

---

१ शक्मे (नि०). २ तनय (नि०) ३ प्रजा (नि०) ४ अण्व्यं (नि०) ५ वय इति पद निघण्टावदृष्टम्. सुत इति निघण्टुरूप नाम्न दृष्टम्.

इरे[1]ले(ळे)पमवो घासिरूर्गकिः क्षु ससं स्वधा ।
रसः क्षद्म नमो नेमो ब्रह्मायुः(युः) सूनृता यशः ॥ १३
वर्चः कीलालमित्यन्नसाष्टाविंशतिराह्वयाः (२८)।
वेति भर्वत्यावयति वव्धां ह्वरति वप्सति ॥ १४
वभस्ति मसयोऽविप्यन्वेवेष्टीति दृशाभिधाः ।
भक्षणस्य (१०)
शवः पाजः शर्धस्त्वक्षस्तरस्तवः ॥ १५
ओजो बाधो नृम्णं तविषी शुष्मं सहो यहः शुष्णम् ।
शूपं दक्षो वीळू(ळु)[2] च्यौत्नं वर्गो वधो ह्वनम् ॥ १६
घर्णसिर्द्रविणं चैव स्पन्द्रासः शम्बरं च वृक्[3] ।
पौंस्यानि मज्मनेसष्टाविंशतिर्बलवाचकाः(२८) ॥ १७
रिक्थं द्रविणं रत्नं रेक्णो वेदो रयिर्मघं वरिवः ।
स्वात्रं क्षत्रं मीळ्हुं द्युम्नं भग इन्द्रियं गयो रायः ॥ १८
नृम्णं बन्धुर्मेधा राधो वसु भोजनं तना वृत्रम् ।
ब्रह्म यशःश्रवँः[4](व)सी वृतमियष्टाविंशतिर्धनाभिख्याः(२८) ॥ १९
अघ्योस्त्रियोस्त्रा जगती शक्(क)रीळादितिर्महो ।
अहीति नव नामानि गवाम(म्) (९)
(अ)प वनुष्यति ॥ २०
रेळते ह्वेळते भामते श्रीणाति भृणीयते ।
कम्पते भोजते चैव तथा श्रेषति दोधति ॥ २१
दश क्रुध्यतिकर्माणो(णः)(१०)
मन्युर्हेळो हरो द्वणिः ।
स्यन एहो हरो भामो जूर्णिश्च तपुषी व्यथिः ॥
इत्येकादश नामानि क्रो(क्रु)धो (धः) (११)
(अ)थ गतिघातवः ॥ २२

---

१ इळा (नि०). २ आयुः (नि०). ३ नृक्तु (नि०). ४ यशः..... । श्रवः (नि०).

अयते कवते गवते नवते पवते वहते जेहते यतते ।
धमति भ्रजति भ्रयति च्यवते लजति ह्लवते रजति भ्रवते ॥ २३
अजगन्नंसतीपंति कालयति द्रमति द्रवतीपंति पेलयति ।
कसति त्सरति स्रवति स्यमति स्वरति क्षियति भ्रति हन्त्यनिति ॥ २४
वर्तते लोटते लोठते सर्पति स्यन्दते रहति भ्रमति ध्वसति ।
रीयते डीयते दीर्यते सक्षति म्यक्षति क्षोदति श्वात्रति प्व कति ॥ २५
आगनीगन्ति जङ्गन्ति वश्चत्यगन्नीह्वते सर्पते नेर्दति(ऋच्छति) श्रोतति ।
द्राति वेपिष्टि योपिष्टि हर्यत्यवत्येति दभ्नो(भ्नो)ति च क्षुम्पति स्वसते ॥ २६
प्साति तुरीयति वाति ऋणोति भ्राति रथर्यति गन्ति सिसर्ति ।
अर्दति मर्दति वेति ह्यन्तादेजति तेजति(रेजति) मार्ष्टि जगायात् ॥ २७
याति भुरण्यति वेनति कण्टति पिस्यति बिस्यति मिस्यति नक्षति ।
इन्वति जिन्वति धन्वति ऋण्वति सेधति दध्यति युध्यति द्रूढति ॥ २८
गमति ज्रयतीर्यति मिनात्यतति सश्चति ।
ईते त्सरत्य(सचत्य)रुपति तकत्यार्य(र्य)ति जग(ग)ति(गाति च) ॥ २९
पतति फणति हनति जसति जमति च जवति क्षिर्णात्य(इयक्षत्य)युधु ।
ज्वलति(चतति) जिगाति रिणाति च शवति द्वाविंशति शत चोक्ता (१२२)॥
आशु प्राशुर्भक्षु जीरा जूर्णिस्तूर्णिस्तूपु द्रवत् ।
ओप शूर्ता शूघनास शीभ तूयं शु तूतुजि ॥ ३१
भुरण्युस्तुज्यमानासस्तूतुजानो नु सांचिव(चीवि)त् ।
ताजदज्रा वातरहा अजिर तरणिर्द्युगत् ॥ ३२

इति पाँड्क्तिः सिमनामानि(२६)

तळिद्म्बरम् ।

आके उपाके अर्वाके अस्तमीके च तुर्वशे ॥ ३३

---

१ नसते (नि०) २ इर्यति इषात इति धातुद्वय पठ्यते (नि०) ३ दीर्यति (नि०) ४ अधिकोऽय निघण्टुपाठात् ऋच्छतश्चापठनम् ५ यथापूर्वम् टि० ४ द्रष्टव्या ६ पूर्व २४ श्लोक पठित, सचतिश्च नैव पठित ७ द्वि पठित्वाद्गातेश्चापठनात् २६ श्लोको द्रष्टव्य ८ टिप्पण्यो ४ ५, द्रष्टव्ये ९ टिप्पणी ६ समम् १० सांचीवित् (नि०) १ ८

अवमे उपमे आसादन्तमानामितीरिताः ।

एकादशान्तिकाभिख्याः(११)

रणः समितिराहवे ॥ ३४

एतनाः एतनाज्यं च विषादो नदनुर्विवाक् ।

आक्रन्दे समनं सका मीळ्हे नेमधिता भरे ॥ ३५

आजावभीके समीके ममसत्यं मृधः स्पृधः ।

वृत्रतूर्ये समरणे आणौ एक्षे च सयुगे ॥ ३६

समत्सु सैमी(मि)थे सख्ये समर्ये एत्सु सगथे ।

शूरसातौ वाजसातौ समनीके खले खजे ॥ ३७

पौंस्ये महाधने वाजे समोहे सद्म सगमे ।

सगेऽज्म संवतः संयत् पदचत्वारिंशदीरिताः ॥ ३८

सङ्घामाख्या(ः) (४६)

अश्नुतेऽशन्नक्षतान्वति चानशे ।

आंक्ष(क्षा)ण आनडापानो नशदाप्टेत्यमी दश ॥

व्याप्त्याख्या(ः) (१०)

अय दम्नोति निवपन्तु नितोशते ॥ ३९

अपि वृश्चति कृण्वति कृन्तति च श्नथति ध्वरति स्फुरति स्फुलति ।

नमते च सृ(स्तृ)णाति शृणाति पुनस्तळिदातिरदर्दयति श्वसिति ॥ ४०

अवतिरति वियातो यातयति स्नेहयति धमति द्रूणाति ।

धूर्वति वृणक्ति रम्णाति मिनाति मिनोति ताव्हि शम्नाति ॥ ४१

तृणेव्हाखण्डल निबर्हयतीति वधार्थकाः ।

त्रयस्त्रिंशद(द्) (३३)

(अ)थो वज्रो दिद्युद्धेतिर्नम· पविः ॥ ४२

नेमिर्मेनि. सुकः कुलसः कुलिशोऽश्नी वृक्षो वध ।

स्वधितिः सायकस्तुज्रः(ज्र)स्तिग्म. परशुरित्यमी ॥ ४३

---

१ सुम्नि (नि०) २ आक्षाणः (नि०) ३ स्तृणाति (नि०)

अष्टादशाह्वया वज्रस्ये (स्य) (१८)
(इ) रज्यति च पत्यते ।
राजति क्षयतीत्यैश्वर्यार्थाश्चत्वार ईरिता (४) ॥ ४४
अर्यो नियुत्वान्राष्ट्रीन इति चत्वार 'ईशितुः (४)।
शब्दा इति तु कर्मादेर्द्वितीयो वर्ग उद्गत ॥ ४५

इति कर्मादिवर्गः ॥ २ ॥

तुवि कुविदुरु पुरु सलिल शत सहस्र परीणसा विश्वम् ।
शश्वद्बूरि व्यानशिरिति तु द्वादश बहोः शब्दा (१२) ॥ १
ऱ्हस्वो निघृष्व कृध्वल्प प्रतिष्ठा मायुकोऽर्भकः ।
क्षुल्लको व(व²)म्रको दभ्रमृहन्ह्रस्वाभिधा इमा ॥ २
एकादश(११)
महद्भ्रम ऋष्वस्तवस उक्षित ।
उक्षा ऋभुक्षा विहायास्तविषो महिषो बृहत् ॥ ३
गभीरो माहिनो यह्वो ववक्षिथ विवक्षसे ।
ग्राधन्विरप्शी बर्हिष्ठ ककुहो रभसोऽम्भृण॰ ॥ ४
अम्बोऽद्रुत बर्हिषदित्यभिधाः पञ्चविंशतिः ।
महतो(तः)(२५)
(अ)थ गयो गर्तो हर्म्य पस्त्यममा दमे ॥ ५
नीळ दुर्या दुरोणेऽस्त स्वसराण्यजम शर्म च ।
छर्दिश्छाया सद्म योनिर्वरूथ शरण छदि ॥ ६
कृदर कृत्तिरित्येवमाख्या द्वाविंशतिर्गृहे (२२)।
सपर्यृच्छत्यृणद्ध्यृभोतोरज्यति सपर्यति ॥ ७
विवासति विधेम स्म(²) नमस्यति दुवस्यति ।
दशैते परिचर्यार्थाः(१०)
शिम्बाता शतरा शिवम् ॥ ८
शेष शिल्गु शातपन्ता स्यूमक शेवृध मय ।
मुग्म्य शूप शुन शग्म जलाष भेषज च शम् ॥ ९

---

१ श्वर इति शोध
२

स्योन क सुदिन सुम्न सुखनामानि विंशतिः(२०)।
निर्णिग्वब्रिर्वपुर्वर्प पेशोऽम कृशन मरुत् ॥ १०
अप्स प्सु पिष्टममतिररुप ताम्रमर्जुनम्।
शिल्प चेति तु रूपस्य नामान्युक्तानि षोडश (१६) ॥ ११
अस्रेमानभिशस्त्योऽनेमानेद्योऽनवद्यश्च।
पाको वामो वयुन सुनीथ उक्थ्यो दश प्रशस्याख्याः(१०) ॥ १२
केतु केतश्चेतश्चित्त धी क्रतुरसि (सु) शची माया।
वयुनमिख्येसेकादश तु प्रज्ञाभिधानानि (११) ॥ १३
वट् श्रत्सत्रर्तमड्डेत्था सत्यस्सते षडाढ्याः (६)।
विचर्षणिर्विचष्टेऽवचाकशद्विश्वचर्षणि ॥ १४
चिक्यच्चाकनद्दीं(द)चक्ष चष्ट इत्यष्टधातवः।
पञ्चसर्थी(:) (८)
अथ हिक नुकमाहिकमाकृतम् ॥ १५
नकिर्नकीं माकिराकीं मुक नवपदानि तु।
निपातास्ते तु नानार्थ(र्थी) अथवा स्य(स्यु)रनर्थका (९) ॥ १६
अग्निर्न ये इदमिवेद यथा जार आ भगम्।
श्रतुरश्रिद्दधानाद्ब्राह्मणा व्रतचारिण ॥ १७
हिरण्यरूपस्तद्वर्णो मेपो भूतो भियन्नय।
वृक्षस्य नु मन्नया च तद्वदित्यादिपूदिता ॥ १८
नेवानुचिद्यथावत्या हिरण्य ब्राह्मणा अपि।
मेप(भूत) इत्यादय शब्दाः विज्ञेया उपर्मार्थकाः (१२) ॥ १९
स्तोभति गायति रेमति ष्टच्छत्यर्चति गूर्यति वह्यते च।
रक्षेति रजयति यौति गृणाति छन्दति महयति रौति कृपायति ॥ २०

---

१ नम्या २ अगु (नि०) ३ अच्च म (नि०) ४ निरुक्तौ 'तद्वृध' इत्येव लभ्यते
५ निरुक्ते ऋक्षस्य नु पुरुहूतमा इति पद दृश्यते ६ तथाति शब्दकल्पद्रुमे दृश्यते
७ द्रुजय न (नि०)

रिह्वति पणायति धमति पष्टक्षाः सपति क्रपण्यति भनति पनस्यति ।
स्वरति रसति मदति नदति पणते वेनति जल्पति शंसति जरते ॥ २१

शशमानः पूजयति वल्गूयति पनायते ।
मन्दते भन्दते मन्द्रयते छदयतेऽपि च ॥ २२

मन्यते वाजयति च स्तौति नौतीति धातवः ।
चतुश्चत्वारिंशदर्चस्यर्था(ः) (४४)

अथ विपन्यवः ॥ २३

विप्रो मनीषी मन्धाता विधाता मतयः कवि ।
विप्रो गृत्स ऋभुर्धीरो वेनो वेधाश्च वाघतः ॥ २४

कीस्तासोऽद्धातय. कण्वो नवेदा मतुथा विप. ।
आकेनिपो विपश्चिच्च मनश्चिद्दुशिजस्त्विति ॥ २५

चतुर्विंशतिसंख्याका मता मेधाविनोऽभिधाः(२४) ।

रेभः कारुर्जरिता सूरिः कीरिर्नदः क्रपण्युर्गौ· ॥ २६

स्तामू रुद्रश्छन्दो नादः स्तुविति त्रयोदश स्तोतुः(१३) ।
यज्ञो वेनोऽध्वरो मेधो विदथः सवन मखः ॥ २७

नार्यो होत्रा विष्णुरिष्टिरिन्दुर्धर्म· प्रजापतिः ।
देवतातेति यज्ञस्य मोक्ता पञ्चदश(शा)भिधा (१५) ॥ २८

भरताः कुरवो वृक्तबर्हिषश्च यतस्रुचः ।
सबाधो वाघतो देवयवो मरुत इत्समी ॥ २९

ऋत्विजां वाचका अष्टा(ष्टौ) (८)

वी(ई)महे यामि मन्महे ।
रिरिट्टि दद्धि पीपरन्मनामहे मदेमहि ॥ ३०

मिमिट्टि शग्धि मायतेरिरीहि पूर्धि यन्धि च ।
इषुध्यति च यन्तारो मिमीहीति तु धातवः ॥ ३१

याच्ञार्थकाः सप्तदश(१७)

दाति दाशति दासति ।

घृणक्षि महते राति तथा रासति तुञ्जति ॥ ३२
घृणाति शिंक्षि(क्ष)तीत्येते दानार्था दश धातव (१०) ।
परिस्रवाशिपोऽभ्यर्प पवस्वेति चतुःपदी ॥ ३३
सत्कृत्य मार्थनां ब्रूते (४) द्यौ सस्ति स्वपितीति तु ।
निद्रार्थका(कौ) (२)
व (अ)थो कूप कातु कर्तोऽवत क्रिवि ॥ ३४
वव्र कारोतरात्काट खात कुशय ऋश्यदात् ।
केवट सूद उत्सश्च कूपशब्दाश्चतुर्दश(१४) ॥ ३५
मुषीवास्तस्करस्तक्का रिका रिम्बा रिपुस्तृपु ।
तायुर्हुराश्चिद्रिहाया अवशासो मलिम्लुच ॥ ३६
वृको वनर्गुरिति तु स्तेनशब्दाश्चतुर्दश(१४) ।
निण्य सस्वससनुतर्हिरुक् प्रतीच्य तथापीच्यम् ॥ ३७
त(नि)र्णीतातर्हितयोरिमानि पण्नामधेयानि(६) ।
आके पराके पराचैरारे चैव परावत ॥ ३८
दूरस्य पंञ्च नामानि(५), प्रत्न पूर्व्य सनेमि च ।
प्रवया प्रदिवोऽहाय पण्नामानि पुरातने (६) ॥ ३९
इदानीं नूतन नव्य नव नूनमिदेति षट् ।
नव्यनामान्य(नि) (६)
(अ)थार्भके प्रपित्वे इति नामनी ॥ ४०
आसन्नस्यार्भक दभ्रमल्पस्याथ तिर सत ।
अमाप्तवाचिनी माप्तवाचिनी केचिदूचिर ॥ ४१
त्वो नेम इति चार्धस्य, ऋक्षाश्च स्तृभिरित्युडोः ।
वल्मीककृमिसज्ञे द्वे वम्रीभिरुपजिह्विका ॥ ४२
उं(ऊ)र्दर कृदर चेति धान्यावपननामनी ।
रम्भ पिनाक दण्डस्य, मेना मा इति योषिताम् ॥ ४३
अया एनेत्यनेनार्थो, शिक्षार्थौ शेपवैतसौ ।

१ शिक्षति (नि०) २ ऊर्दर (नि०)

सिपक्तु सचते धातु(तु)द्वय सेवार्थकं मतम् ॥ ४४
भ्यसते रेजते धातु (तू) भयवेपनवाचकौ ।
रोदसी अम्भसी क्षोणी पुरन्धी धिषणे स्वधे ॥ ४५
नभसी रों(र)जसी ओण्यौ सदसी सद्मनी मही ।
चम्वौ गभीरे गम्भीरे पार्श्वौ घृतवती अही ॥ ४६
उर्वी पृथ्वी अपारे च बहुले अदिती तथा ।
दूरेअन्ते इत्यखण्ड पदमेकमितीरिता ॥ ४७
द्यावापृथिव्योरभिधाश्चतुर्विंशतिसंख्यकाः (२४) ।
वह्वादिनामको वर्ग समाप्तोऽभूत्तृतीयक ॥ ४८

इति वह्वादिवर्गः ॥ ३ ॥

इति भास्करारायेण काण्डो नानापदाभिधः ।
भ्वादिकर्मादिवह्वादिवर्गास्त्रिभिरुदीरित ॥ ४९

॥ इति वैदिककोशे नानापदकाण्डः प्रथमः समाप्तः ।

जहेति हतवानर्थे, निधा पाशसमूहके, ।
शितामेति पद बाह्वोर्योनौ श्यामे यकृत्यपि, ॥ १
मेहना मद्गृहे नास्तीत्यर्थे च महनीयके, ।
दंमूना दानमनसि तथा दात(न्त)मनस्यपि ॥ २
इषिरेः प्रेरके चेच्छावति, मूपस्तु मूँच(प)का(क) ; ।
कुरुतार्थे कुरुतन, चालन्या तिर्तउ(ऊ) स्मृतम् ॥ ३
मंन्दुर्म(न्दू म)दिष्णौ मुदिते, शिप्रे स्तो नासिके हनू ।
लोधां(ध)लुब्धे, तुर्वे तीर्थे, शीरमिलैंनुशायिनी(नि) ॥ ४

---

१ रजसी (नि०) २ 'गुदे' इति पाठान्तरम् ३ 'यस्य चित्त गृहे सक्त तस्मिन्दममनस्यपि', 'दान्तेषु मनोऽस्येति त्रिमट्ट' अय शोध प्रत्यन्तरपुस्तके दृश्यते ४ गा दर्शके' इति पाठान्तरम् इषिरेः (नि०) गन्तयप्ययम् (शोध) ५ मूषिका' इति पाठान्तरम् बहुवचन इति शोध ६ तिर्तऊ (नि०) ७ मन्दू (नि०) ८ लोधा. (पा०) लोध (नि०) ९ तुर्वनि (नि०) १० 'अदानशीलेऽपि' इति शोध

[1]उंदरे जठरे; वाहः [2]सोमे; मध्या तु मध्यतः; ।
कायमानश्यायमाने तथा कामयमानके ॥ ५
[3]विद्रधे विदढे व्यूढे, [4]द्रुपदं(दे) तु द्रुमाश्रय ।
[5]नंसन्त इत्यभिमुखे, नमतो व्याप्नुवन्ति हि ॥ ६
[6]परितक्म्याभितो गन्त्यामीमर्न्ता [7]ईरितान्तका ।
अश्वसत्या(त्वा)कक्ष्या(र्या) स्यादिप्मणो गतशीलिषु ॥ ७
[8]हन्तारो हन्यमानाश्च [9]तथाभिपूयमाणका (१) ।
स्तुतिमन्त शब्दवन्त इति आहनसः स्मृता ॥ ८
सुविते शोभनगतौ [10]प्रसवेऽपि च स स्मृता (त°) ।
दयादानविभागेषु [11]दयते दाहहिंसयो. ॥ ९
पुराणनव्ययोर्नूनं [12]नूचिदित्यथ दाचने ।
[13]दीनाय प्रदात्रे वाकूपारः सूर्यकूर्मयो ॥ १०
[14]सुतुकः सुगमे; सुप्रायणाः सुगमनार्थका ।
च्यवनश्यावने चर्षौ, शिशीते तीक्ष्णवाचक ॥ ११
[15]अप्रायुवोऽप्रगच्छन्तोऽप्रमाद्यन्तश्च कीर्तिताः ।
रजो हरश्च ज्योतिष्यप्स्वह्नि लोकेषु चासृजि ॥ १२
जुहुरे जुह्विरे, व्यन्तः पश्यत्स्वश्नत्सु गन्तृषु ।
वाग्मी वाच्यश्म-[16]मय्या(य्या) (१) च, [17]क्ष्णा(ण) क्वर्वाण ईरितौ (त) ॥ १३
विषुणो विषमे; जामिर्भागिनीभ्रातृबन्धुषु ।
[18]सजातीयेऽतिरिक्ते च, बालिशेऽप पिता पिता ॥ १४

---

१ उदरे जठरं २ 'सोमेऽपि' इति शेषः ३ 'विद्रध विद्रढे रूढे' इति पाठान्तरम् ४ द्रुपदे (नि०) ५ 'द्रुमथय' ६ 'नसन्ते स्यात्समन्तऽर्थे'. ७ 'परितक्म्या मता रात्र्या-मीमर्न्ता' ईर्मान्ते (नि०) ८ 'ईरितान्ता' इति शेषः. ९ 'दालिन' इति पाठः. १० 'इच्छावन्तो दर्शकाश्च' ११ 'तथाभिनयमाणका'. १२ 'प्रजायामपि च स्मृत' १३ गत्यर्थाऽप्ययन (शेषः) १४ 'निपातावती' (शेषः) १५ 'दानार्थे य स्यात्समुद्रे'. अर्कूपारस्य (नि०) १६ सुप्रजा अपि (शेषः). १७ अप्रायुव (नि०) १८ न गच्छन्ती. १९ मय्यां. २० क्ष्णा. क्ष्णा (नि०) २१ इति २२ पुनरुक्ते सजातीये.

शंयोस्तु सुखयौ रोगशमने भयनाशने ।
बृहस्पतेस्तनूजेऽपि; स्थापयामासुरेरिरे ॥ १५
अदितिः स्यादो(द)दीनायां खण्ड्यायां देवमातरि ।
जसुरिः क्षुधिते; मन्दी स्तोतव्ये स्तुतिकर्तरि ॥ १६
गौर्गन्तरि मयूरे च; जरते स्तुतिकर्मणि ।
दंसिः कर्मणि, तूताव विवृद्धौ; गातुरध्वनि; ॥ १७
विर्युज्यमाने वियुते; चयसे गतिहिंसयोः; ।
ऋधक् सत्यष्टथक् वृ(ग्वृ)द्धिप्वस्या अस्येति तु द्वयम् ॥
उदात्तं मँथमादेशे तीव्रार्थेऽप्या(प्य)नुदात्तकम् ॥ १८
अन्वादेशेऽल्पके; सैन्नि(न्नि)मेघे स्नपयितर्यपि ।
वाहिष्ठः स्याद्वोढृतमेऽप्यत्यन्तं व्यापृतवत्यपि ॥ १९
वावशाने(न)स्तूयमाने तथा कामयमानके ।
वार्ये(र्य) तु वरणीये स्याद्वर(रे) श्रेष्ठेऽन्ध ओदने ॥ २०
तिमिरे नेत्रहीने च; दूतः संदेशहारके ।
असश्चन्ती असज्जन्त्योर्व्यु(न्त्यव्यु)दस्यन्त्योर्वनुष्यति ॥ २१
जिघांसि नुस्तिती छौच(?) तरुष्यति जिघांसति ।
भन्दनाः स्तुतयः प्रोक्ताः; आंहन अपहन्तरि(?) ॥ २२
जपत्यध्येतरि ऋषौ नद; ऊतिस्तु रक्षणे ।
सोमोऽक्षाः क्षरत्यर्थे; श्वात्रं शीघ्रतरार्थकम् ॥ २३
हे(ह्वा)समाने तु हृष्यत्योर्जवेन स्या(स्प)र्द्धे(र्ध)मानयोः ।
पद्भिः पादैर्बाधनैश्च पानैश्च स्पर्शनैरपि ॥ २४
ससमन्ये माध्यमिके ज्योतिषि स्यादथ द्विता ।
द्वैधे; श्रा इति तु ज्ञात्यावरीतारस्तथोपस· ॥ २५

---

१ शयुस्तु. २ दद्दीनाया. ३ मन्दिने' (नि०) ४ मत्यपि. ५ हैसयं (नि०) ६ धात्रा-पृथिव्यां. ७ प्रधानेति शोध.. ८ यानुदात्तकम् ९ मंत्रे (नि०). १० द्वोढृतमे. ११ नः वाश्यमाने. वावृशानः (नि०). १२ वार्यं(पा०) वार्य (नि०). १३ श्रेष्ठतमेधान्ध. १४ व्युद०. १५ आहनः (नि०). १६ हासमाने (पा०) हार्समाने (नि०).

वराहस्तु वराहारहर्ता यज्ञोऽम्बुदोऽङ्गिरा ।
समूलोत्खातकर्ताथ देवभेदा वराहव ॥ २६
स्वसरं दिवसे, शार्या अङ्गुलीषु शरेष्वपि ।
अर्को वृक्षान्नमन्त्रेषु, पवित्रेभ्यां, सचा सह ॥ २७
धन्वान्तरिक्षे च मराविद्धेथ(त्थेत्थ) स(सि)नमोदने ।
चित्पूजाया पश्या(शा)मोद् स्यादुपमाया समुच्चये ॥ २८
वक्षो भुजान्तरे, तोद शिक्षके, द्युम्नमोदने ।
कीर्त्यां चाघृणिराया(य)तप्रभे, स्वञ्चास्तु पावके ॥ २९
पवित्रं जलवाय्वग्निमन्त्रेन्द्रर्केन्द्ररश्मिषु ।
शिपिविष्टः प्रशसाया रश्माविष्टे च कुत्सिते ॥ ३०
विष्णौ चाथर्यु(र्यु)रतन(?)शालिन्यथ पृथुज्रयाः ।
एथुवेगे, काणुका तु कान्तक्रान्तेन्दुकर्तृका ॥ ३१
अधिगुः पावके मन्त्रे पुरुहूते प्रशासने ।
आपान्तमन्युरापाति(दि)तमन्यौ स्यात्प्रशा तु कुल्मा(ल्या)याम् ॥ ३२
उर्वश्याप्सरस (उर्वश्यप्सरसि) स्यादाङ्रूपः स्तोम आघोषे ।
वाजपस्त्यं सोमरसे, वयुनं ज्ञानशोभयो ॥ ३३
अन्नेन तुल्यो यद्गन्धो वाजगन्ध्यं तु तन्मतम् ।
गन्ध्यं तु ग्रहणार्हं स्याद्गन्धितालिङ्गिता मृ(स्मृ,म('))ता ॥ ३४
कौरयाणः स्यृत येन यान तद्वाचको भवेत् ।
यस्य तु त्वरित यान तौरयाणस्तु स स्मृत ॥ ३५
अह्वयाणस्तु स प्रोक्तो यस्य यानमत(ल)ङ्घितम् ।
हरयाणस्तु यद्यान यत्किञ्चिद्धरते बलात् ॥ ३६
नादर्वा(मार्दवा?)पादको नन्दी; कर्मसु स्थिर आरित• ।
तूर्णाशमुदके, क्षुम्पं शिलीन्ध्रे(न्ध्रे), निष्प(प्प)पी विटे ॥ ३७

---

१ स्वसराणि (नि०) २ नम्या ३ आ(नि०) ४ विष्णु (नि०) ५ निष्पपी(पा०) नि पुपी (नि०) सूयें

पर्दि पक्षी, सोमरसे निंचुम्पुणे(ण)निचुकुणौ(१) ।
पादुर्गत्या, द्यूकश्चन्द्रे सूये(र्ये) शुनि च जम्बुके ॥ ३८
अज्ञातनामधेय यज्ञोपवाकं तदीरितम् ।
कृति(त्ति)र्यशोन्नग्रन्थासु, श्वघ्नी कितव उच्यते ॥ ३९
सेमः स(स्स)र्व ; कुटुं(ट) कर्म, चर्पणिर्द्रष्टरि स्मृत ।
केपयो(य) कुत्सिते, शम्बो वज्रे, जिह्मसु(तु) काकुदम् ॥ ४०
करोप्यभिमुख शीघ्रमित्यर्थे तूतुमाकृपे ।
अंछेतु(छेति) प्रॉमु(म्नु)मित्यर्थे, सर्वत प्रसृत परि ॥ ४१
ईं सीमिति द्वये(य) पादपूरणे त्य(ऽन्त्य) परिग्रहे ।
अंसत्रं वर्मधनुषो, व्यो(व्यो)म्नि स्तोमे च वीरिटे ॥ ४२
एनमेनामिति पदे एतच्छब्दार्थके मते ।
स्रणिर्दात्रेऽङ्कुशे चेति, जहादिर्वर्ग ईरित ॥ ४३

इति जहादिवर्गः ॥ ४ ॥

आशुशुक्षणिरग्नौ स्याद्युद्विदीपयिषावपि ।
आंशा दिशश्चोपदिश , काशिः स्यान्मुष्टिवाचक ॥ १
अलातृणः कुणारुश्च कत्पयं च शिरिम्बिठः ।
इलीविशः क्रियेधाश्च षडमी मेघवाचका ॥ २
सलल्लूकं तु सल्लूके, विस्नुहस्त्वाप ईरिता ।
नक्षद्वाभिमिति प्रोक्त व्याप्तिमात्रेण हिंसकम् ॥ ३
अस्कृधोयुस्तु दीर्घायुर्नेगृम्भाः शीघ्रहारिणा (ण) ।
ओषध्यो वीरुधः सोमरसवाची ऋदूदरः ॥ ४
वक्तव्योक्तो(क्थो) महोक्थश्च बृबदुक्थमिति स्मृत ।
पुलुकामो भूरिकाम , कपना कृमयो मता ॥ ५
भारुजीकः सुप्रसिद्ध प्रकाशो यस्य स स्मृत ।
ओमना रक्षणापार्थ, जूर्णिः शक्त्याख्यमायुधम् ॥ ६

---

१ निचुपुण (नि०) २ समस्यव कुट समुस्यु (नि०) कुटस्यानुर्पाण (नि०) ३ अछे (नि०) ४ प्रामु ५ आशाभ्य (नि०) ६ कुणश्चः ७ हारिण , ८ महोक्थ्य

[1]आसैंचती(असिन्वती)असंस्वादयन्त्यौ(न्त्यौ); सकलविद्वणिक् ।
धान्यमर्जनपात्री या सोपलक्षिणी मैंता ॥ ७
उपसीति ह्युपस्थाने; रुजाना नद्य ईरिताः ।
पाथोने(न्ने)ऽम्बुनि खेऽभ्यर्धयज्वा पूष्णीक्ष ईशिपे ॥ ८
सवीमन्यन्यनुज्ञायामस्मे इत्यस्मदर्थकम् ।
अमूरः पण्डिते; क्षोणं गृहे; श्रायन्त आश्रिताः ॥ ९
ज्ञानानि विदथानि स्यु ; समथाः सर्वतः पृथुः ।
शशमानः शंसमान'; आशीराशिषि चाशिरे ॥ १०
अजीगरिति चागृह्ण अगारीरिति वार्थवत् ।
[2]देवाँच्या देवगत्यार्थे; कृपा कल्मि(ल्पि)तयार्थकम् ॥ ११
विजामातुरपर्यायजामातृत्वस्य वाचकम् ।
सोमानमभिपोत्ता(ता)रमोमासो रक्षका मताः ॥ १२
अनवायं तु सकलं; किंमीदी पिशुनो मतः ।
अमीवा रोगभूते स्यादमवानपि तादृशे ॥ १३
भयजात्या रोगजात्यामप्वा; दुरितमहसि ।
अमतिः स्वात्मविज्ञाने; श्रुष्टी स्यात्सुखशीघ्रयोः ॥ १४
रुद्राद्वोचिष्णुरूपे स्यात्पुरन्धिर्वरुणेन्द्रयो. ।
रिशादसस्त उच्यन्ते हिंसका यैर्विदारिताः ॥ १५
सुविदत्रः सुविद्यावान्; सुदत्रस्तु सुदानकृत् ।
आनुपक् स्यादानुपूर्व्यं; तुर्वणिः संभुजेद्धुतम्(भजेद्धुतम्[3]) ॥ १६
गिर्वणः(णाः) स्तुतिसभक्ता; सूर्तं तु [4]सुसमीरित'(ते[5]) ।
जारयाय्यजनीत्यर्थे; यादृशिमन्यादृशेऽर्थकम् ॥ १७
अग्रिया त्वग्रगाम्यग्यगसम्यक्वचन ओदनः ।
शुरुधो जह्नतीरापः वै(प)चता पक्व उच्यते ॥ १८

---

१ असिन्वती. २ स्मृता. ३ देवोदेवाच्यांकृपेत्येक पदम् (नि०) ४ क्रिमीदिने' (नि०).
५ पूर्व्यं. ६ गिर्वणसे (नि०) ७ असूत सूर्तं (नि०). ८ ससमीरिता. ९ प्रचता (नि०).

अभिनस्त्वनवच्छिन्नावयवोऽथाप्रतिष्कृतः ।
प्रतीकारविनिर्मुक्ते; सुशिमो दीर्घनासिके ॥ १९
शोभमानहनौ च; द्विवर्हा द्विगुणवृद्धिमान् ।
शाशदानस्तु शाश(शा)द्यमान; स्रुमो भुजङ्गमे ॥ २०
उराणो बुं(ब)हुकुर्वाणे; रमणीयेषु रंस्विति ।
प्रकारेऽक्क(:)स्तिपाः कूपे; जवारु रविमण्डले ॥ २१
स्तियानामप्यथ स्तोत्रे जरूथं; कुलिशः पवौ ।
विषयैकप्रधानो यस्तंतनुष्टिं स्तु(त)स्र स्मृतः ॥ २२
वर्हणा परितो वृद्धौ; तुञ्जो दाने;ऽनले भूमिः ।
संसारे विष्पितो; रास्थि(स्पी) स्तुतिकर्तरि चाम्भसि ॥ २३
तुरीषमुदक प्रोक्तमृञ्जतिस्तु प्रसाधने ।
ऋजुनीतिस्तु(ती तु) कौटिल्यरहितं गमनं मतम् ॥ २४
ऋदूपे दूरपतनौ तथागमनपातिनौ ।
प्रतद्वसू हये; चोप्कूयमाणो दानकर्तरि ॥ २५
जिन्वति प्रीयते; चोप्कूयते धातुर्गु(र्व्यु)दस्यति ।
हिनोतेति प्रहिणुत, स्वयमित्यर्थक स्रुमत् ॥ २६
दिंविष्टिः स्वर्गफलक कर्म, दूतस्त्वरावति ।
महत्यमत्रो; मन्त्रोक्तगुणशालिन्यृचीषमः ॥ २७
अनर्वानाश्रितेऽनर्शरातिं निष्पापदानकृत् ।
असाम्यनन्ते; गल्दा तु घमन्यामथ जल्हवः ॥ २८
निर्ज्वालनेषु; चकुरो ज्योतिरोध(घ)जलौप(घ)यो ।
चेकनाटानिति प्रोक्ता ये तु द्विगुणकारिण ॥ २९
अभिधेतनशब्दः स्यादभिधावनवाचक ।
अंहुरोंऽह (ह्व)रण चाव(थ) कूपे; वाताप्यम्भसि ॥ ३०

---

१ वो योऽप्रति २ मान. ३ षहु ४ ततनुष्टिस्तु. ५ रास्थी (पा०) ग्रस्थिन (नि०) ६ प्रसादने ७ दिविष्टिषु(नि०) ८ गल्देया(नि०) ९ निरुक्तादधिकम्

यतः खेदेऽनुकम्पाया, चाकन्निच्छति पश्यति ।
रथर्यति रथंप्रै(प्रे)प्सावमक्रा ना(गो)न्तरिक्षयो ॥ ३१
सदान्वेऽनारत शब्दकर्त्ता, कम्पक आधवः ।
योऽनवक्षिप्तवचन स भवेद्दनत्नवः ॥ ३२
पराशरस्त्वपौ हिंसे, दनः स्युर्दानचेतस ।
विकर्तनक्षमा दन्ता यस्या सा तु क्रिविर्दती ॥ ३३
ससरिच्छौ शरारुः स्याद्दन्तहीने कलूळती ।
कीकटो नास्तिके, द्य(द्व्य)र्थं इदयुरिदमिच्छति ॥ ३४
एतद्वत्यप्यथो बुन्दो(न्द)वृन्दवृन्दारकाः शरे ।
भल्यो(१) अल्यो (अन्त्यो)गजेऽपि, किः कर्तर्ल्युलव शब्दो जरायुणि ॥
ऋक्वीस तु पृथिव्यामित्याशुशुक्षणिवर्गक ॥ ३५
अग्न्याद्या देवपत्न्यन्ता एकपञ्चाशता शतम् ।
देवतावाचिनः शब्दा विशिष्येह न वर्णिताः ॥ ३६
इति भास्करायेण काण्ड एकपदाभिधः ।
उक्तो जह्याद्याशुशुक्षण्यादिवर्गद्वयान्वित ॥ ३७
द्वाविंशत्यधिकाना शब्दाना षोडशशतानाम् ।
यास्कव्याख्यानुमतः सपूर्ण वैदिकः कोशः ॥ ३८
इत्याशुशुक्षण्यादिवर्गः ॥ ९ ॥

इति श्रीमद्भारत्युपाख्यगम्भीरराजदीक्षितसूरिसूनुभास्कर
रायदीक्षितार्ग्निचितारचितो द्वितीय ऐकपदिक-
काण्डो वैदिककोशश्च समाप्तः ।

---

१ प्रप्सा २ कीव टयु(नि०) ३ ग्द(नि०) ४ निघण्टौ न पठितमिद पदम् निरुक्ता दुद्धृतम् ५ युल्व (पा०)

॥ श्रीः ॥

अथ

वैदिकनिघण्टुः ।

अथ प्रथमोऽध्याय ।

ॐ। गौः । गमा । जमा । क्ष्मा । क्षा । क्षमा । क्षोणी । क्षितिः । अवनिः । उर्वी । पृथ्वी । मही । रिपः । अदितिः । इळा । निर्ऋतिः । भूः । भूमिः । पृथा । गातुः । गोत्रेत्येकविंशतिः पृथिवीनामधेयानि ॥ १ ॥ हेम । चंद्रं । रुक्मं । अयः । हिरण्यं । पेशः । कृशानं । लोहं । कनकं । कांचनं । भर्म । अमृतं । मरुत् । दत्रं । जातरूपमिति पञ्चदश हिरण्यनामानि ॥ २ ॥ अंबरं । वियत् । व्योम । बर्हिः । धन्व । अंतरिक्षं । आकाशं । आपः । पृथिवी । भूः । स्वयंभूः । अध्वा । पुष्करं । सागरः । समुद्रः । अध्वरमिति षोडशान्तरिक्षनामानि ॥ ३ ॥ स्वः । द्यौः । नाकः । गौः । विष्टप् । नभ इति षट् साधारणानि ॥ ४ ॥ खेदयः । किरणाः । गावः । रश्मयः । अभीशवः । दीधितयः । गभस्तयः । वनं । उस्राः । वसवः । मरीचिपाः । मयूखाः । सप्तरश्मयः । साध्याः । सुपर्णा इति पञ्चदश रश्मिनामानि ॥ ५ ॥ आशाः । आशा । उपराः । आष्टाः । काष्ठाः । व्योम । ककुभः । हरित इत्यष्टौ दिङ्नामानि ॥ ६ ॥ श्यावी । क्षपा । शर्वरी । अक्तु । ऊर्म्या । रात्र्या । यम्या । नम्या । दोषा । नक्ता । तमः । रजः । असिक्नी । पर्यस्वती । तमस्वती । घृताची । शिरिणा । मोका । शोकी । ऊधः । पयः । हिमा । वसतीति त्रयोविंशती रात्रिनामानि ॥ ७ ॥ विभावरी । सुनरी । भास्वती । ओदती । चित्रामघा । अर्जुनी । वाजिनी । वाजिनीवती । सुन्नावरी । अह्ना । द्योतना । श्वेत्या । अरुषी । सूनृता । सूनृतावती । सूनृतावरीति षोळशोषोनामानि ॥ ८ ॥ वस्तोः । द्युः । भानुः । वासरं । स्वसराणि । घर्म । घर्मः ।

---

१ क्षोणि. २ सगर. ३ रम्या. ४ श्रीणा. ५ वसी. ६ धो.

घृणिः । दिनं । दिवा । दिवेदिवे । अधिवक्षीति द्वादशाहर्नामानि ॥ ९ ॥ अद्रिः । अरा[1] । गोत्रः । बलः । अश्मः । पुरुभोजाः । बलिग्नः । अश्मा । पर्वतः । गिरिः । व्रजः । चरुः । वराहः । शंबरः । रोहिणः । रैवतः । फाल्गुनः । उपरः । उपलः । चमसः । अहिः । अभ्रं । बलाहकः । मेघः । दितिः । ओदनः । वृषभिः । वृत्रः । असुरः । कोश इति त्रिशन्मेघनामानि ॥ १० ॥ श्लोकः । धारा । इळा । गौः । गौरी । गांधर्वी । गभीरा । गुभीरा । मुद्रा । मुद्राजनी । वाशी । वाणी । वाणीचो । वाणः । पृथिः । भारती । धमनिः । नाळीः । मेठिः[2] । मेना[3] । मुर्या । सरस्वती । निवित् । स्वाहा । वसुः । उषर्बुधः । मायुः । काकुत् । निह्वा । घोषः । स्वरः । शब्दः । स्वनः । ऋक् । होत्रा । गीः । गाथा । गुणः । धेना । ग्नाः । विपा । नेना[4] । कंशा । धिषणा । नौः । अक्षरं । मही । अदितिः । शची । वाक् । अनुष्टुप् । धेनुः । वल्गुः । गल्दा । सरः । सुपर्णी । वेकुरिति सप्तपञ्चाशद्वाङ्नामानि ॥ ११ ॥ अर्णः । क्षोदः । क्षद्म । नभः । अंभः । कबंधं । सलिलं । वाः । वनं । घृतं । मधु । पुरीषं । पिप्पलं । क्षीरं । विषं । रेतः । कशः[5] । जन्म । बृबूकं । बुसं । तुज्यां । बर्बुरं । सुक्षेमं । धरुणं । सुरा । अरारिदानि । ध्वस्मन्वत् । जामि । आयुधानि । क्षपः । अहिः । अक्षरं । स्रोतः । तृप्तिः । रसः । उदकं । पयः । सरः । भेषजं । सहः । शवः । यहः । ओजः । सुखं । क्षत्रं । आवयाः । शुभं । यांदुः । भूतं । भुवनं । भविष्यत् । आपः । महत् । व्योम । यशः । महः । सर्णीकं । स्रुतीकं[6] । सतीनं । गहनं । गभीरं । गुंभरं । इडं । अन्नं । हविः । सद्म । सदनं । ऋतं । योनिः । ऋतस्ययोनिः । सत्यं । नीरं । रयिः । सत् । पूर्णं । सर्वं । अक्षितं । बर्हिः । नाम । सर्पिः । अपः । पवित्रं । अमृतं । इंदुः । हेम । स्वः । सर्गाः । शंबरं । अभ्वं । वपुः । अंबु । तोयं । तूयं । कपीटं[7] । शुक्रं । तेजः । स्वधा । वारि । जलं । जलापं । इदमिसेकशतमुदकनामानि

---

१ घृणिः. २ बलाहकः विधमिः. ३ मेना । मेठिः. ४ नम्ना. ५ शकम्. ६ बुबुरम्. ७ सिरा, सूरा. ८ अरारिदानि. ९ प्रयः. १० यादः. ११ महत् । आपं. १२ सतीकम्, स्मृतीकम्. १३ तृपीटम्, नृपीटम् (?).

॥ १२ ॥ अवनयः । यव्याः । खाः । सीराः । स्रोत्याः । एन्यः । धुनयः । रुजानाः । वक्षणाः । खादोअर्णाः । रोधचक्राः । हरितः । सरितः । अग्रुवः । नभन्वः । वध्वः । हिरण्यवर्णाः । रोहितः । सस्रुतः । अर्णाः । सिधवः । कुल्याः । वर्यः । उर्व्यः । इरावत्यः । पार्वत्यः । सैवत्यः । ऊर्जस्वत्यः । पयस्वत्यः । तरस्वत्यः । सरस्वत्यः । हरस्वत्यः । रोधस्वत्यः । भास्वत्यः । अजिराः । मातरः । नद्य इति सप्तत्रिंशन्नदीनामानि ॥ १३ ॥ अत्यः । हयः । अर्वा । वाजी । सप्तिः । वाहिः । दधिक्राः । दधिक्रावा । एतग्वः । एतशः । पैद्वः । दौर्गहेः । औच्चैःश्रवसः । तार्क्ष्यः । आशुः । ब्रध्नः । अरुषः । माश्वत्वः । अव्यथयः । श्येनासः । सुपर्णाः । पतंगाः । नरः । हार्यणा । हंसासः । अश्वा इति पञ्चविंशतिरश्वनामानि ॥ १४ ॥ हरी इंद्रस्य । रोहितोऽग्नेः । हरितः आदित्यस्य । रासभावश्विनोः । अजाः पूष्णः । एषत्यो मरुतां । अरुण्यो गावः उषसां । श्यावाः सवितुः । विश्वरूपा बृहस्पतेः । नियुतो वायोरिति दशादिष्टोपयोजनानि ॥ १५ ॥ भ्राजते । भ्राशते । भ्राश्यते । दीदयति । शोचति । मंदते । भंदते । रोचते । ज्योतते । द्योतते । द्युमदिसैकादश ज्वलतिकर्मणः ॥ १६ ॥ जमत् । कल्मली-किनं । जंजणाभवत् । मल्मलाभवत् । अर्चिः । शोचिः । तपः । तेजः । हरः । हरिणिः । शृंगाणि शृंगाणीसैकादश ज्वलतो नामधेयानि ॥ १७ ॥ गौर्हेमावर स्वः १ खेदय आता श्यावी विभावरी वस्तोरद्रिश्छोकोऽर्णोऽवनयो-ऽत्योहरीइंद्रस्य भ्राजते जमदिति सप्तदश ॥

॥ इति निघण्टौ प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

अथ द्वितीयोऽध्यायः ।

ॐ । अपः । अम्नः । दंसः । वेषः । वेषः । विष्टी । व्रत । कर्वरं । [1]कृ-रुणं । शक्म । क्रतु । करणानि । करोसि । [2]करिक्रत् । करती । चक्रत् । कर्त्वे । कर्तोः । कर्तवै । कृत्वी । धीः । शची । शमी । शिमी । शक्तिः । शिल्प-मिति पञ्चविंशतिः कर्मनामानि ॥ १ ॥ तुक् । तोक । तनयः । तोक्म ।

१ यद्वय २ ऋतावर्य ३ रेवत्य ४ सरस्वत्य । तरस्वत्य ५ दौगाह ६ वार्याणाम्. ७ द्योतते, ज्योतते. ८ घृणि . ९ स्वा१ः. १० शक्मं, क्रतु, कृरुणम्. ११ करती, करिक्रत्.

तक्म । शेपः । अर्मः । गयः । जाः । अपत्यं । युवुः । सूनुः । नपात् । प्रजा । बीजमिति पञ्चदशापत्यनामानि ॥ २ ॥ मनुष्याः । नरः । धवाः । जंतवः । विशः । क्षितयः । कृष्टयः । चर्षणयः । नहुषः । हरयः । मर्याः । मर्त्याः । मर्ताः । व्राताः । तुर्वशाः । द्रुह्यवः । आयवः । यदवः । अनवः । पूरवः । जगताः । तस्थुषः । पंचजनाः । विक्षितः । इतना इति पञ्चविंशतिर्मनुष्यनामानि ॥ ३ ॥ आयती । चयमाना । अभीशू । अर्मवाना । विनशौ । गर्भस्ती । कृस्तौ । बाहू । भुरिजौ । सिपस्ती । शाक्वरी । भरित्रे इति द्वादश बाहुनामानि ॥ ४ ॥ अग्रुवः । अण्व्यः । शिपः । त्रिशः । शर्याः । रशनाः । भीतयः । अथर्यः । विषः । कृष्याः । अवनयः । हरितः । स्वसारः । जामयः । सनाभयः । योक्त्राणि । योजनानि । धुरः । शाखाः । अभीशवः । दीधितयः । गभस्तय इति द्वाविंशतिरङ्गुलिनामानि ॥ ५ ॥ वश्मि । उशसि । वष्टि । वेनति । वेषति । वांछति । वष्टि । वृणोति । जुषते । हर्यति । आचष्टे । उशिक् । मन्यते । छर्षत् । चाकनत् । चक्रमानः । कनति । कानिषदिषष्टादश कान्तिकर्माणः ॥ ६ ॥ अर्वा । वाजः । पयः । श्रवः । इक्षः । पितुः । सुतः । सिनं । अवः । क्षु । घासिः । इरा । इळा । इषं । ऊर्क् । रसः । स्वधा । अर्कः । क्षत्रं । नेमः । सहः । नमः । आयुः । मृतं । घृतं । वर्चः । कीलालं । यश इत्यष्टाविंशतिरन्ननामानि ॥ ७ ॥ आवयति । भवति । बर्मस्ति । वेति । वेवेष्टि । अविष्यन् । बप्सति । भसथ । वृध्यां । हरतीति दशाशितिकर्माणः ॥ ८ ॥ ओजः । पाजः । शवः । तवः । तरः । त्वक्षः । राधः । वाधः । नृम्ण । तविषी । शुष्मं । शुष्मं । दक्षः । वीळु । च्यौत्नं । शूषं । सहः । यहः । वधः । वर्णं । वृजनं । वृक्कं । मज्मना । पौंस्यानि । धर्णसिः । द्रविण । स्पार्हसः । शवरमित्यष्टाविंशतिर्बलनामानि ॥ ९ ॥ मघ । रेकणः । रिक्थं । वेदः । वरिवः । श्वात्र । रत्नं । रयि । क्षत्र । भगः । मीळ्हं । गयः । द्युम्नं ।

---

१ शेप . २ अभीशु(?) ३ त्रिश । क्षिप । दृश ४ अथर्यव . ५ सुहस्त्या . ६ वेष्टि. ७ ईयर्ति. ८ शसनत्, ९ पय । प्रय । पृक्ष. १० सुतमू, वय . ११ वाज.. १२ तरः, तव . १३ तक्ष . १४ शुष्म, शूष, दक्षः १५ विट् १६ स्यग्रास (?)

इंद्रियं । वसु । रायः । रार्धः । भोजन । तना । नृम्णं । बंधुः । मेधा । यशः । ब्रह्म । द्रविण । श्रवः । वृत्र । वृतमित्यष्टाविंशतिरेव धननामानि ॥ १० ॥ अन्यां । उस्रा । उस्रियां । अही । मही । अदिंति । इळा । जगंती । शक्करीति नव गोनामानि ॥ ११ ॥ रेळंते । हेळंते । भामंते । भृणीयतें । भ्रीणातं । भ्रेषंति । दोधंति । वनुष्यतिं । कर्षते । भोजंत इति दश क्रुध्यतिकर्माणः ॥ १२ ॥ हेळं । हरः । हेणिः । त्यनः । भामः । एहः । हेरः । तपुषी । जूर्णि. । मन्युः । व्यथिरिसेकादश क्रोधनामानि ॥ १३ ॥ वर्तते । अर्यते । लोटते । लोठते । स्यदंते । कसंति । सर्पति । स्यमंति । स्रवंति । स्रंसते । अर्वति । श्रोतति । ध्वसंति । वेनंति । मार्ष्टि । भुरण्यति । शर्वति । कालयंति । पेलयंति । कटंति । पिस्यंति । विस्यंति । मिस्यति । प्रवते । छर्वते । च्यर्वते । कर्वते । गर्वते । नर्वते । क्षोदंति । नक्षति । सक्षंति । म्यक्षंति । सचंति । ऋच्छति । तुरीयति । चर्तति । अर्तति । गार्ति । इयंक्षति । सश्चति । त्सरंति । रहंति । यर्तते । भ्रमंति । भ्रजंति । रजंति । लजंति । क्षियंति । धर्मति । मिनाति । ऋण्वंति । ऋणोति । स्वरंति । मिसंति । [6]वेपिष्टि । [7]योर्पिष्टि । रिणाति । रीयंते । रेजंति । दध्यंति । [8]दंभोति । युध्यंति । धन्वंति । अरुषति । आर्यति । [9]डीयंते । तर्हति । दीर्यति । ईर्षति । फर्णति । हनति । अदंति । मदंति । सर्सृते । नर्मते । हर्यति । इयर्ति । [10]ईर्ते । ईखते । जर्यति । श्वात्रेति । गति । [11]आगनीगति । जगति । जिन्वति । जसति । गर्मति । घ्रति । घ्राति । घ्रयंति । वहंते । रथ्यर्ति । जहंते । प्व्रेति । क्षुर्पति । प्सार्ति । वार्ति । यार्ति । द्रपति । द्रार्ति । द्रूळति । एजति । जर्मति । जवति । वर्चति । अनिति । पर्वते । ह्रार्ति । सेधति । अगंन् । अजंगन् । जिगार्ति । पर्तति । इन्वति । द्रर्मति । द्रर्वति । वेति । [12]हेयंतात् । एति । जगायात् । अयुधुरिति द्वाविंशं शतं गतिकर्माणः ॥ १४ ॥ नु । मक्षु । द्रुवत् । ओपं । जरिताः । [13]जूर्णि । शुर्ता । शुघनास । शीभं । तूषु । तूयं । तूर्णि ।

१ हणीयते २ भोजत (?) ३ घृणि ४ दह (?) ५ स्रसति ६ मियक्षति ७ विषिष्टि ८ योशिष्टि ९ दभ्नोति १० सीयते. ११ गनीगन्ति १२ हन्तात् १३ जूर्णा

अजिरं । भुरण्युः । शु । आशु । प्राशुः । तूतुजिः । तुतुजानः । तुज्यमानासः । अज्राः । सात्रीवित् । द्युगत् । त्राजत् । तरणिः । वातरंहा इति पञ्चविंशतिः क्षिप्रनामानि ॥ १५ ॥ तळित् । आसात् । अंतरं । तुर्वशे । अस्तमीके । आके । उपाके । अर्वाके । अंतमानां । अवमे । उपम इत्येकादशांतिकनामानि ॥ १६ ॥ रणः । विवाक् । विस्वादः । नदनुः । मरे । आक्रंदे । आह्वे । आजौ । पृतनाज्यं । अभीके । समीके । ममत्यं । नेमधिता । संकाः । समितिः । समनं । मीळ्हे । प्रतनाः । स्पृधः । मृधः । पृत्सु । समत्सु । समर्ये । समरणे । समोहे । समिथे । संख्ये । संगे । संयुगे । संगथे । संगमे । वृत्रतूर्ये । पृत्से । आणौ । शूरसातौ । वाजसातौ । समनीके । खळे । खजे । पौंस्ये । महाधने । वाजे । अजम । सत्रे । संयत् । संवत इति पदचत्वारिंशत्संग्रामनामानि ॥ १७ ॥ इन्वति । नक्षति । आप्नाणः । आनट् । आप्त । आपानः । अशात् । नशात् । आनशे । अँश्नुत इति दश व्याप्तिकर्माणः ॥ १८ ॥ दभ्नोति । श्नथति । ध्वरति । धूर्वति । वृणक्ति । वृश्चति । कृण्वति । कृंतति । श्वसिति । नभते । अर्दयति । स्तृणाति । स्नेहयति । यातयति । स्फुरति । स्फुलति । निर्वपतु । अवतिरति । वियातः । आतिरत् । ताळित् । आखंडल । द्रूणाति । रम्णाति । शृणाति । शम्नाति । तृणेळ्हि । ताळ्हि । नितोशते । निर्बर्हयति । मिनाति । मिनोति । धमतीति त्रयस्त्रिंशद्धधकर्माणः ॥ १९ ॥ द्युत् । नेमिः । होतिः । नमः । प्रविः । सृकः । वृकः । वधः । वज्रः । अर्कः । कुत्सः । कुलिशः । तुंजः । तिग्मः । मोनिः । स्वधितिः । सायकः । परशुरित्यष्टादश वज्रनामानि ॥ २० ॥ इरज्यति । पत्यते । क्षयति । राजतीति चत्वार ऐश्वर्यकर्माणः ॥ २१ ॥ राट्टी । अर्यः । नियुत्वान् । इन इन इति चत्वारीश्वरनामानि ॥ २२ ॥

---

१ युगत्. २ सखे. ३ सयत् (?). ४ अश्नुत.. ५ श्वयति. ६ बर्हयति. ७ तुजः (?). ८ निग्मम्.

वयुनमिति दश प्रशस्यनामानि ॥ ८ ॥ केतुः । केतः । चेतः । चित्तं । कृतुः । असुः । धीः । शची । माया । वयुनं । अभिख्येसेकादश प्रज्ञानामानि ॥ ९ ॥ वट् । श्रत् । सत्रा । अद्धा । इत्था । ऋतमिति पद् सत्यनामानि ॥ १० ॥ चिकित्यत् । चाकन्त् । अचक्ष्म । चष्टे । विचष्टे । विचर्षणिः । विश्वचर्षणिः । अवचाकशदिसप्तै पञ्चतिकर्माणः ॥ ११ ॥ हिकं । नुकं । सुकं । आहिकं । आकीं । नकिः । माकिः । नकीं । आकृतमिति नवोत्तराणि पदानि सर्वपदसमाम्नानाय ॥ १२ ॥ इदमिव । इदंयथा । अग्निर्न ये । चतुरश्रिद्दर्दमानात् । ब्राह्मणा व्रतचारिणः । वृषस्यु नु तं पुरुहूतवयाः । जार आ भग । मेषोभूतो ३ भियन्नयः । तद्रूपः । तर्दृर्णः । तद्वत् । तथेति द्वादशोपमाः ॥ १३ ॥ अर्चति । गायति । रेभति । स्तोभति । गुर्धयति । गृणाति । जरते । ह्वयते । नदति । पृच्छति । रिहति । धमति । कृपायति । कृपण्यति । पनस्यति । पनायते । वल्गूयति । मंदते । मंदते । छंदति । छद्यते । शशमानः । रजयति । रजयति । शंसति । स्तौति । यौति । रौति । नौति । भनति । पणायति । पणते । सपति । पपृक्षाः । मह्यति । वाजयति । पुजयति । मन्यते । मदति । रसति । स्वरति । वेनति । मद्रयते । जल्पतीति चतुश्चत्वारिंशदर्चतिकर्माणः ॥ १४ ॥ विप्रः । विप्रः । गृत्सः । धीरः । वेनः । वेधाः । कण्वः । ऋभुः । मनवेदाः । कविः । मनीषी । मंहाता । विधाता । विपः । मनश्चित् । विपश्चित् । विपन्यवः । आविप्तिपः । उशिजः । कीरतामः । अद्धातयः । मतयः । मतुथाः । वाजत इति चतुर्विंशतिर्मेधाविनामानि ॥ १५ ॥ रेभः । जरिता । कारुः । नदः । स्तोमुः । कीरिः । गौः । सूरिः । नादः । छंदः । स्तुपू । रुद्रः । कृपण्युरिति त्रयोदश स्तोतृनामानि ॥ १६ ॥ युक्तः । वेनः । अध्वरः । मेधः । विदथः । नाथः । मवन । होत्रा । इष्टिः । देवताता । मघः । विष्णुः । इंदुः । प्रजापतिः । धर्म इति पञ्चदश यज्ञनामानि ॥ १७ ॥ भरता । कुरवः । वाजतः । वृक्तबर्हिषः । यतस्रुचः । मरुतः ।

१ तयेत्युपमा । २ विपृक्षा । ३ मनावि, मनीषिण । ४ वेनिष, ५ तासु । ६ शुचः । ७ अद्धरः । ८ मारुताः ।

सुधार । देवयव इत्यष्टाष्टसिद्धनामानि ॥ १८ ॥ ईमहे । यामि । मन्महे । दधिं । शग्धि । पुर्धि । मिमीहि । मिमीहि । रिरीहि । रिरीहि । पीपरत् । यतारं । यधि । इषुध्यति । मदेमहि । मनामहे । मायत इति सप्तदश याच्ञा कर्माणः ॥ १९ ॥ दाति । दाशति । दासति । राति । रासति । पृणक्षि । पृणाति । शिक्षति । तुजति । महत इति दश दानकर्माणः ॥ २० ॥ परिस्रव । पवस्व । अर्घ्यर्ष । आशिष इति चत्वारोऽन्येषणाकर्माणः ॥ २१ ॥ स्वपिति । सस्तीति द्वौ स्वपितिकर्माणौ ॥ २२ ॥ कूप । कातु । कर्त । वज्र । काट । खात । अवत । क्रिवि । सूद । उत्स । ऋश्यदात् । कारोतरात् । कुशय । केवट इति चतुर्दश कूपनामानि ॥ २३ ॥ तृपु । तंका । रिम्बा । रिपु । रिक्का । रिहाया । तायु । तस्कर । वनर्गु । दुराश्यित् । मुषीवान् । मलिम्लुच । अवशंस । एक इति चतुर्दशैव स्तेननामानि ॥ २४ ॥ निण्य । मस्त । सनुत । हिरुक् । प्रतीच्य । अपीच्यमिति पञ्चिनर्णीतान्तर्हितनामधेयानि ॥ २५ ॥ आके । पराके । पराचै । आरे । परावत इति पञ्च दूरनामानि ॥ २६ ॥ प्रत्न । प्रदिव । प्रवया । सनेमि । पुर्व्य । अन्हायेति षट् पुराणनामानि ॥२७॥ नवे । नूत्न । नूतन । नव्य । इदा । इदानीमिति पञ्चैव नव नामानि ॥ २८ ॥ प्रपित्वे । अभीके । दभ्र । अर्भक । तिर । सत । त्व । नेम । क्षेत्रा । स्तृभि । वम्रीभि । उपजिह्विका । ऊदर । कदर । रभ । पिनाक । मेना । म्रा । शेप । वैतस । अया । एना । सिषक्षु । सचते । भ्यसते । रेजत इति षाड्विंशतिर्दिश उत्तराणि नामानि ॥ २९ ॥ स्वधे । पुरंधी । धिषणे । रोदसी । क्षोणा । अभसी । नभसी । रजसा । सदसी । सद्मनी । घतवती । बहुले । गभीरे । गभीर । ओण्यौ । चम्वौ । पार्श्वौ । मही । उर्वी । पृथ्वी । अदिती । अही । दूरेअंते । अपार अपारे इति चतुर्विंशतिर्द्यावा पृथिव्योर्नामधेयानि ॥ ३० ॥

उर्वं । ह्म महद्भयइरज्यतिंगिबार्तानिर्णिक (ग)स्त्रिमाक्तुर्वटचिक्यद्धिर्वमिद

---

१ दधि २ स्रिप ३ स्त्रिका तृका ४ रिह्वा ५ ऋक्षा ६ उर्वं ह्म महद

मिवाचौतिविभोरेभोयल्लोभरताईमहेदातिपरिस्नवस्वपितिकूपस्तृपुर्निण्यमुकेमृतं-
नवंप्रापित्वेस्वधोन्निशत् ।

इति निघण्टौ तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थोऽध्याय ।

ॐजुहा । निधा । शितांम । मेहना । दमूनाः । मूर्धः । इषिरेण । कु-
रुतनं । जठरे । तितउ । शिप्रे । मध्या । मंदू । ईमांतासः । कायमानः ।
लोधं । शीरं । विद्रधे । द्रुपदे । तुर्वनि । नंसते । नंसतः । आहनसः । अक्ष-
सत् । इष्मिणः । वाहः । परितक्म्या । सुविते । दर्यते । नूचित् । नूचे । दा-
वने । अकूपारस्य । शिशीते । सुतुकः । सुप्रायणाः । अप्रायुवः । चयवनः ।
रजः । हरः । जुहुरे । व्यंतः । क्राणाः । वाशी । विपुणः । जामिः । पिता ।
शयोः । अदितिः । एरिरे । जसुरिः । जरते । मंदिनं । गौः । गातुः । दं-
सयः । तूताव । चर्यसे । वियुते । ऋधक् । अस्याः । अस्येति द्विपष्टिः प-
दानि ॥ १ ॥ सांस्ने । वाहिष्ठः । द्रुतः । वावशानः । वार्यं । अंधः । अस-
श्चंती । वनुष्यति । तरुष्यति । मंदनाः । आहनः । नदः । सोमांअक्षाः ।
श्वात्रं । ऊतिः । हासमाने । पड्भिः । सप्तं । हिता । ग्राः । वराहः । सप्त-
राणि । शार्याः । अर्कः । पविः । वक्षः । धन्व । सिनं । इत्या । सचा ।
चित् । आ । द्युम्नं । पवित्रे । तोदः । स्वंचाः । शिपिविष्ट. । विष्णुः ।
आघृणिः । पृथुज्रया । अधर्यु । काणुका । अधिगुः । आंगुषः । आपातमन्युः ।
श्मशा । उर्वशी । वयुनं । वाजपस्त्य । वाजगन्ध्यं । गध्यं । गर्धिता । कौर-
याण. । तौरयाण. । अर्हयाणः । हरयाणः । आरितः । ब्रंदी । निःपुषी ।
तूणाश । क्षुपे । निचुपुणः । पदि । पद्व. । वृकः । जोषवाक । कृत्तिः ।
श्वघ्नी । समस्य । कुटस्य । चर्षणिः । शंव. । केपयः । तुतुमाकूपे । अं-
सत्रं । काकुदे । वीरिटे । अछ । परि । इं । सीं । एनं । एनां । सृणिरिति
चतुरुत्तरमशीतिः पदानि ॥ २ ॥ आशुशुक्षणि. । आशाभ्यः । काशिः ।
कुणारु । अलातृणः । मलक्लूकं । कल्पयं । विस्रुहः । वीरुधः । नक्षद्दाभं ।

---

१ नसन्त. २ च्यवान. (?)

अस्कृधोयुः । निशृंभाः । वृषदुक्थं । ऋदूदरः । ऋदूपे । पुलुकामः । असिन्वती । कपृना । भाऋजीकः । रुजानाः । जूर्णिः । ओमना । उपलप्रक्षिणी । उपसि । प्रकल्पवित् । अभ्यर्धयज्वा । ईक्षे । क्षोणस्य । अस्मे । पार्थः । सर्वामनि । सप्रथाः । विदथानि । श्रायंतः । आशीः । अजीगः । अमूरः । शशमानः । देवोदेवाच्याकृपा । विजामातुः । ओमासः । सोमान । अनुवायं । क्रिमीदिनं अर्भवान् । अमीवा । दुरितं । अप्वा । अमतिः । श्रुष्टी । पुरंधिः । रुशत् । रिशादसः । सुदत्रः । सुविदत्रः । आनुषक् । तुर्वणिः । गिर्वणसे । असूतेसूतें । अम्यक् । यादृशिमन् । जारयायि । अघ्रिया । चनः । पचता । शुरुधः । आमिनः । जङ्घतीः । अप्रतिष्कुतः । शाशदानः । सूप्रः । सुशिप्रः । शिप्रे । रंसु । हिबहाः । अक्रः । उराणः । स्तियानां । स्तिपाः । जत्रारु । जरूथं । कुलिशः । तुंजः । बर्हणा । ततनुष्टिं । डलीचिशः । क्रियेधाः । भूमिः । विप्रितः । तुरीपे । रास्पिनः । ऋंजतिः । ऋजुनीती । प्रतद्वसू । हिनोत । चोष्कुयमाणः । चोष्कुयते । सुमत् । दिविष्टिषु । दूतः । जिन्वति । अमंत्रः । ऋचीषमः । अनेशन्नीति । अनर्वा । असामि । गल्दया । जल्हवः । बकुरः । बेकनाटान् । अभिधेतन । अंहुरः । बतः । वाताप्यं । चाकन् । रथ्यति । अमक्रां । आधवः । अनवब्रवः । सदान्वे । शिरिंठः । पराशरः । क्रिविर्दती । करूळती । दर्नः । शरारुः । डदंशुः । कीकटेषु । बुंदः । वृंदं । किः । उल्ब । ऋबीसमृबीसमिति द्वात्रिंशच्छतं पदानि ॥ ३ ॥ जहासन्निमाशुशुक्षणिस्त्रीणि ॥

इति निघण्टौ चतुर्थोऽध्याय. ॥ ४ ॥

अथ पञ्चमोऽध्याय ।

ॐ अग्निः । जातवेदाः । वैश्वानर इति त्रीणि पदानि ॥ १ ॥ द्रविणोदाः । इध्मः । तनूनपात् । नराशंसः । इळः । बर्हिः । द्वारः । उषासानक्ता । दैव्याहोतारा । तिस्रो देवीः । त्वष्टा । वनस्पतिः । स्वाहाकृतय इति त्रयो-

---

१. अप्ये. २. गिर्वणाः. ३. सुशिप्रो । रसु. ४. शिप्रे इति कोशेऽपि न दृश्यते.

दश पदानि ॥२॥ अर्थः । शकुनिः । मद्गूकाः । अक्षाः । आर्वाणः । नेष्टा-शंसः । रथः । दुंदुभिः । इषुधिः । हस्तघ्नः । अभीशवः । धनुः । ज्या । इषुः । अश्वानंनी । उलूखल । वृषभ. । दूतणः । पितुः । नद्यः । आपः । ओषधयः । राज्ञिः । अरण्यानी । श्रद्धा । पृथिवी । अप्वा । अमायी । उलूखलमुसले । हविर्धानं । द्यावापृथिवी । विषाटलुतृदौ । आज्ञी । शुनासीरौ । देवीजोर्णी । देवीऊर्जाहुतीति पदत्रिंशत्पदानि ॥३॥ वायुः । वरुणः । रुद्रः । इंद्रः । पर्जन्यः । बृहस्पतिः । ब्रह्मणस्पतिः । क्षेत्रस्यपतिः । वास्तोष्पतिः । वाचस्पतिः । अपांनपात् । यमः । मित्रः । कः । सरस्वान् । विश्वकर्मा । तार्क्ष्यः । मन्युः । दधिक्राः । सविता । त्वष्टा । वातः । अग्निः । वेनः । असुनीतिः । ऋतः । इंदुः । प्रजापतिः । अहिः । अहिर्बुध्न्यः । सुपर्णः । पुरूरवा इति द्वात्रिंशत्पदानि ॥ ४ ॥ श्येनः । सोमः । चंद्रमाः । मृत्युः । विश्वानरः । धाता । विधाता । मरुतः । रुद्राः । ऋभवः । अंगिरसः । पितरः । अथर्वाणः । भृगवः । आद्याः । अदितिः । सरमा । सरस्वती । वाक् । अनुमतिः । राका । सिनीवाली । कुहूः । यमी । उर्वशी । पृथिवी । इंद्राणी । गौरी । गौः । धेनु । अघ्न्या । पथ्या । स्वस्तिः । ऊषाः । इळा । रोदसीति षदत्रिंशत्पदानि ॥ ५ ॥ अश्विनौ । ऊषा । सूर्या । बृषाकपायी । सरण्यू । त्वष्टा । सविता । भगः । सूर्यः । पूषा । विष्णु । विश्वानर. । वरुण । केशी । केशिनः । वृषाकपिः । यम । अजएकपात् । पृथिवी । समुद्र । अथर्वा । मनु । दध्यङ । आदित्या. । मरुद्गणः । देवा । विश्वेदेवा । साध्याः । वसवः । वाजिनः । देवपत्न्यो देवपत्न्य इत्येकत्रिंशत्पदानि ॥ ६ ॥

अग्निर्द्रविणोदाश्वोवायुःश्येनोश्विनौ षट् ।

इति निघण्टौ पञ्चमोऽध्याय ॥ ५ ॥

---

१. नाराशस . २. देवीउर्जाहुती. ३ समुद्र । दध्यङ् । अथर्वा.

AN ALPHABETICAL INDEX (SANSKRIT.)

Appendix I.

अ.	नि० श्लोक	नि० खण्डम्
असनम्	४।४२	४।२
असुर	७।३०	४।३
अकूपार (रस्य)	४।१०	४।१
अक्तु	१।१२	१।७
अक्त्र	७।२१	४।३
अक्षरम्	१।२२ २५	१।११,१२
अक्षितम्	१।२९	१।१२
अगन्	२।२६	२।१४
अग्रिया	७।१८	४।३
अग्रुव	१।३१,२।८	१।१३,२।५
अघशस	३।३७	३।२४
अघ्या	२।२०	२।११
अचक्ष्म	३।१५	३।११
अच्छ	४।४१	४।२
अजगन्	२।२४	२।१४
अजा	१।३९	१।१५
अजिरम्	२।३२	२।१५
अजिरा	१।३४	१।१३
अजीग	५।११	४।३
अजम	२।३८ ३।६	२।१७,३।४
अज्रा	२।३२	२।१५
अण्य	२।१०	२।५
अतति	२।२९	२।१४
अत्य	१।३५	१।१४
अथयुम्	४।३१	४।२
अथय	२।१०	२।५
अदिति	१।३,२२ २। ३०,४।१६	१।११, २।११, ४।१
अदिती	३।४७	३।३०
अद्धा	३।१४	३।१०
अद्धातय	३।२५	३।१५

	नि० श्लोक	नि० खण्डम्
अद्भुतम्	३।९	३।३
अध्वसत्	४।७	४।१
अद्रि	१।१७	१।१०
अधिगु	४।३२	४।२
अध्वरम्	१।७	१।३
अध्वर	३।२७	३।१७
अध्वा	१।९	१।३
अनभिशस्य	३।१२	३।८
अनर्वा	७।२८	४।३
अनर्शरातिम्	,,	,,
अनवद्य	३।१०	३।८
अनड	२।९	२।३
अनवभ्रव	७।३२	४।३
अनवायम्	७।१३	,
अनिति	२।२४	२।१४
अनुष्टुप्	१।२२	१।११
अनद्य	३।१२	३।८
अनमा		,
अन्तमानाम्	२।३४	२।१६
अन्तरिक्षम्	१।६	१।३
अन्ध	२।१२,४।२०	२।७,४।२
अनम्	१।२९	१।१२
अप यम्	२।३	२।२
अपारे	३।४७	३।३०
अपीच्यम्	३।३८	३।२५
अप	१।२७,२।१	१।१२,२।१
अप्रवाना	२।७	२।४
अप्र	२।२,४,३।— १०	२।१,२,३।७
अप्रतिष्कुत	५।१९	४।३
अप्रायुव	४।१२	४।१
अप्वा	७।१४	४।३

अप्स	३।११	३।७	अग्नि	१।४१	१।१७
अभिस्पृधा	३।१३	३।९	अर्जुनी	१।१८	१।८
अभिषेतन	७।३०	४।३	अर्जुनम्	३।११	३।७
अभीके	२।३६;३।४१	२।१७,३।२९	अण	१।२४	१।१२
अभीशव.	१।९,२।१०	१।५,२।९	अर्णा	१।३३	१।१३
अभीशू	२।७	२।४	अर्दति	२।२७	३।१८
अभ्यर्द्धगच्छा	५।८	४।३	अर्दयति	२।४०	२।१९
अभ्यर्ष	३।३३	३।२१	अर्भयम्	३।४१	३।२९
अभ्रम्	१।१६	१।१०	अर्भव.	३।२	३।२
अभ्वम्	१।३०	१।१२	अर्य	२।४५	२।२०
अभ्वः	३।५	३।३	अर्वा	१।३५	१।१४
अमति	३।११,५।१४	३।७,४।३	अर्वाचे	२।३३	२।१६
अमत्रः	७।२७	४।३	अलातृण	७।१	४।३
अमवान्	५।१३	४।३	अल्ग	३।२	३।२
अमा	३।९	३।४	अवचाकशत्	३।१४	३।११
अमित	५।१९	४।३	अवति	२।२६	२।१४
अमीवा	५।१३	४।३	अवतिरति	२।४१	२।१९
अमूर.	५।९	४।३	अवत	३।३४	३।२३
अमृतम्	१।५ ३०	१।३,१२	अवनय	१।३१;२।९	१।१३,२।५
अम्बरम्	१।६,२।३३	१।३,२।१६	अवनि	१।३	१।१
अम्बु	१।२३	१।१२	अवमे	२।३४	२।१६
अम्भसी	३।४६	३।३०	अव	२।१३	२।७
अम्भृण	३।४	३।३	अविष्यन्	२।१५	२।८
अम्भ	१।२४	१।१२	अव्ययय	१।३६	१।१४
अम्यक्	५।१८	४।३	अशत्	२।३९	२।१८
अयते	२।२३	२।१४	अश्नुते	,,	,,
अया	३।४४	३।२९	अश्न	१।१७	१।१०
अयुयु	२।३०	२।१४	अश्मा	,	,,
अय	१।३	१।२	अश्वा	१।३५	१।१४
अरिन्दानि	१।२६	१।१२	असन्नाम्	७।३१	४।३
अरण्योगाव	१।३८	१।१५	असध्यन्ती	४।२१	४।२
अरघति	२।२९	२।१४	असामि	७।२८	४।३
अरघी	१।१५	१।८	असिनी	१।१२	१।७
अरघम्	३।११	३।७	असिन्वती	७।७	४।३
अरघ	१।३६	१।१८	असुर	१।१६	१।१०
अर्क	२।१३ ४३, ४।२७	२।७ २०, ४।२	असु	३।१३	३।९
अर्चति	३।२८ ,	३।१४	असृतसूर्ते(सूर्ते)	७।१७	४।३
			अस्कृधायु	७।४	,,

अस्तमीके	२।३३	२।१२
अस्तम्	३।६	३।८
अस्मे	५।९	४।३
अस्य	४।१८	४।१
अस्या	,,	,,
अस्मा	३।१२	३।८
अहना	१।१४	१।८
अहि	१।१८,२६	१।१०,१२
अही	२।२०,३।४७	२।११,३।३०
अदाय	३।४०	३।२७
अन्हयाण	४।२६	४।२
आ		
आ (जार अ भगम्)	३।१९,४।२८	३।१३,४।२
आकाशम्	१।७	१।३
आकीम्	३।१६	३।१२
आकृतम्	३।१५	,,
आके	२।२३,३।३९	२।१६,३।२६
आकनिष	३।२५	३।१५
आकन्दे	२।३५	२।१७
आक्षाण	२।३९	२।१८
आखण्डल	२।४२	२।१९
आगनोगन्ति	२।२०	२।१४
आघृणि	४।२९	४।२
आङ्गूष	४।२३	,
आचके	२।१२	२।६
आजी	२।२६	२।१७
आणी	,,	,
आता	१।११	१।६
आतिरत्	२।४०	२।१९
आधत्र	७।३७	४।३
आनट्	२।३९	२।१८
आनशे	,,	,
आनुषक्	५।१६	४।३
आपान	२।३९	२।१८
आपान्तमन्यु	४।३२	४।२
आप	१।६,२९	१।३,१२
आयतो	२।७	२।४
आयत्र	२।६	२।३
आयुयानि	१।२६	१।१२
आयु	२।१३	२।७
आरित	४।३७	४।२
आरे	३।३९	३।२६
आर्यति	२।२९	२।१४
आवयति	२।१४	२।८
आवया	१।२७	१।१२
आशा	१।११	१।६
आशा (शान्य)	५।१	४।३
आशिष	३।३३	३।२१
आशो	५।१०	४।३
आशु	२।३१	२।१५
आशु	१।३६	१।१४
आशुशुक्षणि	५।१	४।३
आष्ट	२।३९	२।१८
आष्टा	१।१०	१।६
आसात्	२।३४	२।१६
आहन	४।१२	४।२
आहनस	४।८	४।१
आहवे	२।३४	२।१७
आहिकम्	३।१५	३।१२
इ.		
इत्था	३।१४,४।२८	३।१०,४।२
इदा	३।४०	३।२८
इदानीम्	,,	,,
इदम्	१।३०	१।१२
इदयु	५।३४	४।३
इन	२।४५	२।२२
इन्दु	१।२८ ३।२८	१।१२,३।१७
इन्द्रियम्	२।१८	२।१०
इन्वति	२।२८ ३९	२।१४,१८
इयक्षति	२।३०	२।१४
इयर्ति	२।२९	,,
इरज्यति	२।४८,३।७	२।२१,३।५
इरा	२।१३	२।७
इरावत	१।३२	१।१३
इलोविश	७।२	४।३

इव (इदमिव)	३।१९	३।१३	उशिक्	२।११	२।६
इषति	२।२४	२।१४	उशिजः	३।२५	३।१५
इषिरः (रिण)	४।३	४।१	उश्मसि	२।१०	२।६
इषुध्यति	३।३१	३।१९	उषा	२।२०	२।११
इषम्	२।१३	२।७	उषाः	१।९	१।५
इष्टि.	३।२८	३।१७	उष्णिया	२।२०	२।११
इष्मिण·	४।७	४।१	ऊ.		
इळा (?)	१।३,२१;२। १३,२०	१।१,११;२। ७,११	ऊति·	४।२३	४।२
ई.			ऊधः	१।१२	१।७
ईक्षे	५।८	४।२	ऊर्ग्	२।१३	२।७
ईक्षते	२।२६	२।१४	ऊर्जस्वत	१।३३	१।१३
ईम्	१।२७,४।४२	१।१२,४।२	ऊर्दरम्	३।४३	३।२९
ईमहे	३।३०	३।१९	ऊर्म्या	१।१२	१।७
ईर्ते	२।२९	२।१४	ऋ.		
ईर्मान्त(तास.)	४।७	४।१	ऋक्	१।२२	१।११
ईर्पति	२।२४	२।१४	ऋक्षा	३।४२	३।२९
उ.			ऋचीषम.	५।२७	४।३
उकथ्य	३।१२	३।८	ऋच्छति	२।२६;३।७	२।१४,३।५
उक्षा	३।३	३।३	ऋजुनीती	५।२४	४।३
उक्षितः	,,	,,	ऋञ्जति	,,	,,
उरसः	३।३५	३।२३	ऋणद्धि	३।७	३।५
उदकम्	१।१३	१।१०	ऋणोति	२।२७	२।१४
उपजिह्विका	३।४३	३।२९	ऋण्वति	२।२८	,,
उपद्वि	१।२१	१।११	ऋतम्	१।२८,३।१४	१।१२,३।१०
उपमे	२।३४	२।१६	ऋतस्ययोनि	१।२९	१।१२
उपर	१।१८	१।१०	ऋदूदरः	५।४	४।३
उपराः	१।१०	१।६	ऋदूपे	५।२५	,,
उपल.	१।१८	१।१०	ऋधक्	४।१८	४।१
उपलप्रक्षिणी	५।७	४।३	ऋधोति	३।७	३।५
उपसि	५।८	,,	ऋधीसम्	५।३६	४।३
उपाके	२।३३	२।१६	ऋभु	३।२४	३।१५
उराण.	५।२१	४।३	ऋमुक्षा	३।३	३।३
उरु	३।१	३।१	ऋरुयदात्	३।३५	३।२३
उर्वशी	४।३३	४।२	ऋण्व	३।३	३।३
उर्वी	१।४,३।४७	१।१,३।३३	ऋहन्	३।२	३।२
उर्ध्व.	१।३३	१।१३	ए		
उल्यम्	५।३५	४।३	एजति	२।२७	२।१४
			एतवे	१।३६	१।१४

एतश	१।३५	१।१४
एति	२।२६	२।१४
एनम्	४।४३	४।२
एना	३।४४	३।२९
एनाम्	४।४३	४।२
एन्य	१।३१	१।१३
एरिरे	४।१५	४।१
एह	२।२२	२।१३
ओ		
ओज	१।२७,२।१६	१।१२,२।९
ओण्यौ	३।४६	३।३०
ओदती	१।१४	१।८
आदन	१।१७	१।१०
ओमना	५।६	४।३
ओमास	५।१२	,,
आपम्	२।३१	२।१५
औ		
औचे थवस	१।३६	१।१४
क		
कऋम	१।१०	१।६
कुकुद	३।४	३।३
कक्ष्या	२।९	२।५
कण्डति	२।२८	२।१४
कण्व	३।२५	३।१५
कत्पयम्	७।२	४ ३
कनकम्	१।५	१।२
कनति	२।११	२।६
कपना	५।५	४।३
कम्	३।९	३।५
कम्पते	२।२१	२।१२
करणानि	२।१	२।१
करली	२।७	२।४
करन्ती	२।१	२।१
करीसि	,,	,
करिक्रत्	,	,,
करुणम्	,,	
कल्कति	५।२४	४।३
कर्तरि	२।१	२।१
कता	२।२	२।१
कत	३।३४	३।२३
कर्त्वम्	२।२	२।१
कर्त्वरम्	,,	,,
कत्मलीकिनम्	१।२१	१।१७
कवते	२।२३	२।१४
कवन्धम्	१।२४	१।१२
काव	३।२४	३।१५
कशा	१।२२	१।११
कश	१।२५	१।१२
कसति	२।२८	२।१४
काकुत्	१।२२	१।११
काकुत्वम्	४।४०	४।२
काञ्चनम्	१।४	१।२
काट	३।३५	३।२३
काणुका	४।३१	४।२
कातु	३।३४	३।२३
कानिपत्	२।११	२।६
कायमान	४।५	४।१
कारु	३।२६	३।१६
कारोतरात्	३।३५	३।२३
कालयति	२।२४	२।१४
काशि	५।१	४।३
काष्ठा	१।१०	१।६
कि	७।२५	४।३
किमोदी(दिने)	७।१३	,,
कियेधा	५।२	
किरणा	१।८	१।५
कीरट (टेगु)	७।३४	४।३
कीरि	३।२६	३।१६
कीलालम्	२।१४	२।७
कोस्तास	३।२५	३।१९
कुटम् (स्थ)	४।४०	४।२
कुणारुम्	७।२	४।३
कुत्स	२।४३	२।२०
कुरव	३।२९	३।१८
कुरुतन	४।२	४।१
कुलिश	२।४३	२।२०

कृत्या	१।३३	१।१३	क्षिप	२।८	२।५
कृत्रिम्	३।१	३ १	क्षियति	२।२४	२।१४
कृशाय	३।३५	३।२३	क्षीरम्	१।२४	१।१२
कूप	३।३४		क्षु	२।१३	२।७
कृण्वति	२।४०	२।१९	क्षुम्पति	२।२६	२।१४
कृत्ति	३।७,४।३९	३।४,४।२	क्षुम्पम्	४।३७	४।२
कृत्वी	२।१	२।१	क्षुल्क	३।२	३।२
कृदरम्	३।४३	३।२९	क्षाणम् (स्य)	५।९	४।३
कृदर	३।७	३।४	क्षोणी	१।३,३।४६	१।१,३।३०
कृधु	३।२	३।२	क्षोदति	२।२५	२।१४
कृन्तति	२।४०	२।१९	क्षोद	१।२४	१।१२
कृपण्यति	३।२१	३।१४	क्षमा	१।३	१।१
कृपण्यु	३।२६	३।१६	ख		
कृपा	५।११	४।३	खजे	२।३७	२।१७
कृपायति	३।२०	३।१४	खटे		
कृपीटम्	१।३०	१।१२	खात	३।३५	३।२३
कृशनम्	१।५,३।१०	१।२,३।१०	खादोअर्णा	१।३२	१।१३
कृष्ण	२।५	२।३	खा	१।३१	,
केत	३।१३	३ ९	खेदय	१।८	१।५
केतु	,,		ग		
केपय	४।४०	४।२	गण	१।२२	१।११
केवट	३।३५	३।२३	गधिता	४।३४	४।२
कोश	१।१८	१।१०	गध्यम्	४।२४	
कौरयाण	४।३५	४।२	गति	२।२७	२।१४
क्रतु	२।१,३।१३	२।१ ३।९	गभस्तय	१।९,२।९	१।५,२।५
क्राणा	४।१३	४।१	गमस्तो	२।७	२।४
क्रिवि	३।३४	३।२३	गभीरम्	१।२८	१।१३
क्रिविदती	७।३३	४।३	गभीग	१।२०	१।११
क्षमम्	१।२७ २।१८	१।१२,२।१०	गभीर	३।४७	३।३०
क्षय	१।२४ २।१३	१।१२,२।७	गभीर	३ ४	३।३
क्षया	१।१२	१ ७	गमति	२।२९	२।१४
क्षय	१।२६	१।१२	गम्भरम्	१।२८	१।१३
क्षमा	१।३	१।१	गम्भीरा	१।२०	१।११
क्षयति	२।४८	२।२१	गम्भारे	३।४७	३।३०
क्षा	१।३	१।१	गय	२।३,१८,३।०	२।२,१०,३।४
क्षितय	२।५०	७।३	गर्त	३।९	३।४
क्षिति	१।३	१।१	गल्दया	७।२८	४।३
क्षिपरती	७।७	७।४	गल्दा	१।२३	१।११

गवते	२।२३	२।१४	चयसे	४।१८	४।१
गह्वनम्	१।२८	१।१२	चरु	१।१७	१।१०
गाति	२।२९	२।१४	चर्कृत्यम् (चकृत्)	२।१	२।१
गातु	१।४,४।१७	१।१,४।१	चर्षणय	२।५	२।३
गाथा	१।२२	१।११	चर्षणि	४।४०	४।२
गान्धर्वी	१।२०	”	चष्टे	३।१५	३।११
गायति	३।२०	३।१४	चाकन्	७।३१	४।३
गाव	१।८	१।५	चाकनत्	२।११,३।१५	२।६,३।११
गिरि	१।१७	१।१०	चिक्यत्	३।१५	३।११
गिर्वण (णसे)	५।१७	४।३	चित्(चतुरश्चिदमानात्)	३।१९ ४।२८	३।१३,४।२
गी	१।१९	१।११	चित्तम्	३।१३	३।९
गूर्धयति	३।२०	३।१४	चित्रामघा	१।१५	१।८
गृणाति	”		चेत	३।१३	३।९
गृत्स	३।२४	३।१५	चोष्कूयते	७।२६	४।३
गोत्रा	१।३	१।१	चोष्कूयमाण	५।२५	४।३
गौ	१।३,७,१९, ३।२६ ४।१७	१।१,४,११, ३।१६,४।१	च्यवत	२।२३	२।१४
गौरी	१।२०	१।११	च्यवन	४।११	४।१
मा	१।२२,३।४४	१।११,३।२९	च्यवाना	२।८	२।४
ग्मा	१।३	१।१	च्यौत्नम्	२।१६	२।९
ग्रावा	१।१७	१।१०	**छ**		
घ			छदयते	३।२२	३।१४
घर्म	१।१६,३।२८	१।९,३।१७	छदि	३।६	३।४
घृण	१।१५	१।९	छन्दसत्	२।११	”
घृतम्	१।२५	१।१२	छन्दति	३।२०	३।१४
घृतवती	३।४७	३।३०	छन्द	३।२७	३।१६
घृताची	१।१२	१।१०	छार्द	३।६	३।४
घोष	१।२१	१।११	छाया	”	”
घ्रंस	१।१६	१।९	**ज**		
च			जगती	२।२०	२।११
चकमान	२।१२	२।६	जगत	२।६	२।३
चक्रत्(चकृत्य)	पादा.		जगायात्	२।२१	२।१४
चर्तति	२।२३	२।१४	जक्षति	२।२६	२।१४
चन	७।१८	४।३	जज्झता	७।१८	४।३
चन्द्रम्	१।४	१।२	जज्ञाभवत्	१।४१	१।१६
चमस	१।१८	१।१०	जठर	४।५	४।१
चर्मा	३।४७	३।३०	जतव	२।८	२।३

ज म	१।२	१।१०	तक्म	२।३	२।२
जवारु	५।११	४।३	तक्षा	३।३६	३।२४
जमत्	१।४१	१।१७	ततनुष्टिम्	५।२२	४।३
जमति	२।३०	२।१४	तथा (था)	३।१९	३।१३
जरते	३।२१,४।१७	३।१४ ४।१	तद्रूप (हिरण्य रूप)	,,	,,
जरिता	३।२६	३।१६	तद्वर्ण ( )	,,	,,
जरुथम्	५।२२	४।३	तद्वत् (वत्)	,,	,,
जल्गम्	१।२३	१।१२	तनय	२।३	२।२
जलापम्	१।३०,३।९	१।१२,३।६	तना	२।१९	२।१०
जल्पति	३।२१	३।१४	तपुषी	२।२२	२।१३
जयति	२।३०	२।१४	तप	१।४१	१।१७
जसति	'	'	तमस्वती	१।१२	१।७
जसुरि	४।१६	४।१	तम	,,	'
जह्वा	४।१	,,	तरणि	२।३२	२।१५
जह्नव	५।२८	४।३	तरस्वन्य	१।३४	१।१३
जयति	२।२९	२।१४	तरध्यति	४।२९	४।२
जा	२।३	२।२	तर	२।१६	२।९
जातरूपम्	१।५	१।२	तवस	३।३	३।३
जामय	२।९	२।५	तविषी	२।१६	२।९
जामि	१।२६ ४।१४	१।१२,४।१	तविष	३।३	३।३
जामि	४।१४	४।१	तव	२।१५	२।९
जारयायि	५।१७	४।३	तस्कर	३।३६	३।२४
जिगाति	२।३०	२।१४	तस्थुष	२।६	२।३
जिगति	२।२८ ५।२६	२।१४ ४।३	तडित्	२।३३,४०	२।१६,१९
जिह्वा	१ २१	१।११	ताजत्	२।३२	२।१५
जीरा	२।३१	२ १५	ताम्रम्	३।११	३।७
जुषते	२।११	२।६	तायु	३।३७	३।२४
जहुरे	४।१२	४।१	तार्क्ष्य	१।३५	१।१४
जूण	२।२२ ३१,	२।१३ १५,			

तुग्रः	२।४३;५।२३	२।२०;४।३	दधिक्राः	१।३५	१।१४
तुरीयम्	५।२४	४।३	दन.	५।३३	४।३
तुरीयति	२।२७	२।१४	दभ्नोति	२।२६,३९	२।१४,१९
तुर्वणि	५।१६	४।३	दध्रम्	३।२,४१	३।२,२९
तुर्वशाः	२।५	२।३	दमूनाः	४।२	४।१
तुर्वशे	२।३३	२।१६	दमे	३।५	३।४
तुवि	३।१	३।१	दयते	४।९	४।१
तूताव	४।१७	४।१	दाति	३।३२	३।२०
तूतुजानः	२।३२	२।१५	दावने	४।१०	४।१
तूतुजिः	२।३१	२।१५	दाशति	३।३२	३।२०
तूतुमात्रपिः(पे)	४।४१	४।२	दासति	”	”
तूयम्	१।२४;२।३१	१।१२;२।१५	दिद्युत्	२।४२	२।२०
तूर्णाशम्	४।३७	४।२	दिनम्	१।१६	१।९
तूर्णिः	२।३१	२।१५	दिवा	१।१५	१।९
तृणह्वि	२।४२	२।१९	दिविष्टिः(ष्टि)	५।२७	४।३
तृपुः	३।३६	३।२४	दिवेदिवे	१।१६	१।९
तृप्तिः	१।२६	१।१२	दीदयति	१।३९	१।१६
तृषु	२।३१	२।१५	दीधितय	१।९,२।९	१।५;२।५
तेजः	१।२०,४१	१।१२,१७	दीयते(ति)	२।२५	२।१४
तोकम्	२।३	२।२	दुरितम्	५।१४	४।३
तोकम	”	”	दुरोणे	३।६	३।४
तोदः	४।२९	४।२	दुर्याः	३।६	३।४
तोयम्	१।२४	१।१२	दुवस्यति	३।८	३।१
तौग्र्याण·	४।३५	४।२	दूत.	४।२१;५।२७	४।१,३
त्वज्रः	२।२२	२।१३	दूरेअन्ते	३।४८	३।२०
त्वक्ष.	२।१५	२।९	दृति·	१।११	१।७
त्वः	३।४२	३।२९	देवताता	३।२८	३।१७
त्वरति	२।२४	२।१४	देवयव·	३।२९	३।१८
थ.			देवाच्या (देवो		
था (तथा)	३।१९	३।१३	देवाच्या कृपा)	५।११	४।३
द.			दैवानि	२।२१	२।१२
दमः	२।२	२।१	दोषा	१।१२	१।७
दमिः (मय)	४।१७	४।१	द्यौः (गौः)	१।३६	१।१४
दक्ष.	२।१६	२।९	द्यविद्यवि	१।१६	१।९
दक्षति	२।२८	२।१४	द्रुणव·	३।३२	२।१५
दक्षन्	१।५	१।२	द्रुमत्	३।३९	१।१६
दद्रि	३।१०	३।१९	द्रुह्वन्	२।१०;४।२५	२।१०;४।२
दधिक्राव्ण	१।३५	१।१४	द्वः	१।१५	१।९

द्योतते	१।४०	१।१६
द्योतना	१।१४	१।८
द्रमति	२।२४	२।१४
द्रवत्	२।३१	२।१५
द्रवति	२।२४	२।१४
द्रविणम्	२।१७,१८	२।९१०
द्राति	२।२४	७।१४
द्रुपदम् (दे)	४।६	४।१
द्रुह्यव	२।५	२।३
द्रूणाति	२।४१	२।१९
द्रूळति	२।२८	२।१४
द्विता	४।२५	४।२
द्विषर्हा	५।२०	४।३
ध.		
घन्व	१।६,४।२८	१।३,४।२
घन्वति	२।२८	२।१४
धमति	२।२३,४१, ३।२१	२।१४,१९, ३।१४
धमनि	१।२०	१।११
धरुणम्	१।२५	१।१२
धणसि	२।१७	२।९
धवाः	२।५	२।३
धारा	१।२०	१।११
धासि	२।१३	२।७
धिषणा	१।२२	१।११
धिषणे	३।४६	३।३०
धी	२।१,३।१३	२।१,३।९
धीतय	२।८	२।५
धीर	३।२४	३।१५
धुनय	१।३२	१।१३
धुर	२।१०	२।५
धूर्वति	२।४१	२।१९
धेना	१।२२	१।११
धेनु		
ध्रजति	२।२३	२।१४
ध्रति	२।२४	,,
ध्रयति	२।२३	,,
ध्राति	२।२७	,,

ध्वसति	२।२५	२।१४
ध्वरति	२।४०	२।१९
ध्वस्मन्वत्	१।२५	१।१२
न.		
नसन्ते	४।५	४।१
न (अभिनैये)	३।१९	३।१३
नकि	३।१६	३।१२
नकीम्	३।१६	३।१२
नक्ता	१।१२	१।७
नक्षति	२।२८,३९	२।१४,१८
नक्षद्दाभम्	५।३	४।३
नदति	३।२१	३।१४
नदनु	२।३५	२।१७
नद	३।२६,४।२३	३।१६,४।२
नद्य	१।३१	१।१३
नना	१।२१	१।११
नपात्	२।३	२।२
नमते	२।४०	२।१९
नमन्व	१।३२	१।१३
नमसी	३।४३	३।३०
नम	१।७,२४	१।४,१२
नमस्यति	३।८	३।५
नम	२।१३,४२	२।७,२०
नम्या	१।१२	१।७
नर	१।३५,२।४	१।१४,२।३
नवत	२।२३	२।१४
नवम्	३।४०	३।२८
नवेदा	३।२५	३।१५
नव्यम्	३।४०	३।२८
नशत्	२।३९	२।१८
नसति(ते)	२।२४	२।१४
नसत	४।६	४।१
नहुष	२।५	२।३
नाक	१।७	१।४
नाद	३।२६	३।१६
नाम	१।२९	१।१२
नार्य	३।२८	३।१७
नाव्दी	१।२१	१।११

पुरन्धिः	५।१५	४।३	प्रदिव	३।४०	३।२७
पुरन्धी	३।४६	३।३०	प्रपित्वे	३।४१	३।२९
पुरीषम्	१।२४	१।१२	प्रवते	२।२३	२।१४
पुरु	३।१	३।१	प्रवया	३।४०	३।२७
पुरुभोजा	१।१७	१।१०	प्राशु॰	२।३१	२।१५
पुरुक्षाम॰	५।५	४।३	प्लवते	२।२३	२।१४
पुष्करम्	१।६	१।३	प्साति	२।२७	२।१४
पूजयति	३।२२	३।१४	प्सु	३।११	३।७
पूरव	२।६	२।३	**फ**		
पूर्णम्	१।२९	१।१२	फणति	२।३०	२।१४
पूर्पि	३।३१	३।१९	फलिग	१।१९	१।१०
पूर्य्यम्	३।३९	३।२७	**ब**		
पूपा	१।४	१।१	बहिष्ठ	३।४	३।३
पृक्षे	२।३६	२।१७	बकुर	५।२४	४।३
पृक्ष॰	२।१२	२।७	बद्	३।१४	३।१०
पृच्छति	३।२०	३।१४	बत	५।३१	४।३
पृणक्षि	३।३२	३।२०	बन्धु	२।१९	२।१०
पृणाति	३।३३	३।२०	बप्सति	२।१४	२।८
पृतनाज्यम्	२।३५	२।१७	बभ्रुम्	२।१४	२।८
पृतना	२।६ ३५	२।३ १७	बभस्ती	२।१५	२।८
पृत्सु	२।३७	२।१७	बर्हुरम्	१।२५	१।१२
पृथिवी	१।६	१।३	बर्हणा	५।२३	४।३
पृथुश्रया	४।३१	४।२	बर्हिषत्	३।५	३।३
पृथ्वी	१।३, ३।४७	१।१, ३।३०	बर्हि	१।६, २९	१।३, १२
पृश्नि	१।७	१।४	बलाहक	१।१८	१।१०
पृषत्य	१।३६	१।१५	बल (वृत्र)	१।१७	,,
पेलयति	२।२४	२।१४	बहुल	३।४७	३।३०
पेश	१।५, ३।१०	१।२, ३।७	बाध	२।१६	२।९
पैद्व	१।३५	१।१४	बाहु	२।७	२।४
पौस्यानि	२।१७	२।९	बिस्यति	२।२८	२।१४
पौंस्ये	२।३८	२।१७	बीजम्	२।४	२।२
प्रकलवित्	५।७	४।३	बीरिटे	४।४२	४।२
प्रजा	२।३	२।२	बुन्द	५।३५	४।३
प्रजापति॰	३।२८	३।१७	बुसम्	१।२५	१।१२
प्रतद्वसू	५।२५	४।३	बृहत्कथम्	५।५	४।३
प्रतिष्ठा	३।२	३।२	बृहकम्	१।२५	१।१२
प्रतीच्यम्	३।३८	३।२५	बहत्	३।३	३।३
प्रत्नम्	३।३९	३।२७	बेयनाटान्	५।२९	४।३

वेकुरा	१।२२	१।११	भोजते	२।२१	२।१२
व्रघ्न	१।३७,३।३	१।१४,३।३	भोजनम्	२।१९	२।१०
व्रह्म	२।१३,१९	२।७,१०	भ्यसते	३।४५	३।२९
व्राह्मणा (व्राह्मणावतचारिण)	३।१९	३।१३	भ्रमति	२।२६	२।१४
			भ्राजते	१।४०	१।१६
			भ्राशते	,,	,,
भ			भ्रियति	,,	,,
भग	२।१८	२।१०	भ्रीणाति	२।२१	२।१२
भनति	३।२१	३।१४	भ्रेषति	,,	,,
भन्दत	१।४०,३।२२	१।१६,३।१४	**म**		
भन्दना	४।२२	४।२	महते	३।३२	३।२०
भरता	३।२९	३।१८	मक्षु	२।३१	२।१५
भरित्रे	२।८	२।४	मख	३।२७	३।१७
भरे	२।३५	२।१७	मघम्	२।१८	२।१०
भर्म	१।४	१।२	मज्मना	२।१७	२।९
भर्वति	२।१४	२।८	मतय	३।२४	३।१५
भविष्यत्	१।२७	१।१२	मतुथा	३।२५	,,
भसथ	२।१५	२।८	मदति	३।२०	३।१४
भाऋजीक	५।६	४।३	मदेमहि	३।३०	३।१९
भानु	१।१५	१।९	मधु	१।२५	१।१२
भामते	२।२१	२।१२	मध्या	४।५	४।१
भाम	२।२१	२।१३	मनश्चित्	३।२५	३।१५
भारती	१।१९	१।११	मनामहे	३।३०	३।१९
भास्वती	१।१४	१।८	मनीषी	३।२४	३।१५
भास्वत्य	१।३३	१।१३	मनुष्या	२।४	२।३
भुरण्यति	२।२८	२।१४	मन्दते	१।४०,३।२२	१।१६,३।१४
भुरण्यु	२।३२	२।१५	मन्दी(न्दिने)	४।१६	४।१
भुरिजौ	२।७	२।४	मन्दू	४।४	,,
भुवनम्	१।२७	१।१२	मन्द्रयते	३।२२	३।१४
भू	१।३,६	१।१३	मन्द्रा	१।२०	१।११
भूतम्	१।२७	१।१२	मन्द्राजनी	१।२०	,,
भूत (मेघोभूतो ३मियन्नय)	३।१९	३।१३	मन्धाता	३।२४	३।१५
			मन्महे	३।३०	३।१९
भूमि	१।३	१।१	मन्यते	२।११,३।२३	२।९,३।१४
भूरि	३।१	३।१	मन्यु	२।२२	२।१३
भृणीयते	२।२१	२।१२	ममसत्यम्	२।३६	२।१७
भृमि	५।२३	४।३	मयूखा	१।९	१।९
भयजम्	१।२६,३।९	१।१२,३।५	मय	३।९	३।६

मरीचिपा	१।९	१।५	मना	१।२१,३।४४	१।११,३।२९
मरुत्	१।५ ३।१०	१।२,३।१०	मनि	२।४३	२।२०
मरुत	३।२९	३।१८	मघ (मघोभूतो३ मियन्नय)	३।१९	३।१३
मता	२।४	२।३	मेहना	४।२	४।१
मत्या	२।५	,,	मळि	१।२१	१।११
मदति	२।२७	२।१४	मावी	१।११	१।७
मयाँ	२।४	२।३	म्यक्षति	२।२६	२।१४
मरिम्मुच	३।३७	३।२४	य		
मल्मलाभवन्	१।४१	१।१७	यक्ष	३।२७	३।१७
महत्	१।३० ३।३	१।१२,३।३	यतते	२।२३	२।१४
महयति	३।२०	३।१४	यतस्रुच	३।१९	३।१८
महाघने	२।३८	२।१७	यथा (इदयथा)	३।१९	३।१३
महिष	३।३	३।३	यदव	२।६	२।३
मही	१।३ २३ २। २० ३।४६	१।१,११ २। ११,३।३०	यन्तार	३।३१	३।१९
मह	१।२८	१।१२	यधि	३।३१	३।१९
मा-वत्व	१।३७	१।१४	यम्या	१।१२	१।७
माकि	३।१६	३।१२	यव्या	१।३१	१।१३
मातर	१।३१	१।१३	यश	१।२७ २।१३	१।१२ २।७
मायत	३।३१	३।१९	यह	१।२८ २।१६	१।१२,२।९
माया	३।१३	३।९	यहु	२।४	२।२
मायुक	३।२	३।२	यद	३।४	३।३
मायु	१।२१	१।११	यातयात	२।४१	२।१९
माष्ट	२।२७	२।१४	याति	२।२८	२।१४
माहिन	३।४	३।३	यार	१।२५	१।१२
मिनाति	२।२९ ४१	२।१४ १९	यास्मिन्	५।१७	४।३
मिनोति	२।४१	२।१९	यामि	३।३०	३।१९
मिमिक्ष	३।३१	३।१९	युज्यति	२।२८	२।१४
मिमीहि			यावाणि	२।१०	२।९
मिश्रयति	२।२८	२।१४	योजनानि	२।९	
मीळ्हुष	२।१८	२।१०	योनि	१।२८ ३।५	१।१२ ३।४
मीळ्ह	२।२५	२।१७	यावापृ	२।२६	२।१४
मुहीवाक्	२।२६	३ २४	यावि	३।२०	३।१४
मूष	४।३	४।१	र		
मघ	२।२६	२।१७	रघु	५।२१	४।३
मघ	१।१६	१।१०	रट्टान	२।२१	२।१४
मेध	२।१६	२।१०	रजति	२।२३	
मेध	३।२७	३।१७	रजयति	३।२०	३।१४

रजसी	३।४६	३।३०	रुशत्	५।१५	४।३
रज	१।१२,४।१२	१।७,४।१	रेक्ण	२।१८	२।१०
रजति(यति)	३।२०	३।१४	रजति	२।२७	२।१४
रण	२।३४	२।१७	रेजत	३।४५	३।२९
रत्नम्	२।१८	२।१०	रेत	१।२५	१।१२
रथर्गति	२।२७,५।३१	२।१४,४।२	रेभति	३।२०	३।१४
रमस	३।४	३।३	रेभ	३।२६	३।१६
रम्यानि	२।४१	२।१९	रळते	२।२१	२।१२
रम्भ	३।४४	३।२९	रैवत	१।१८	१।१०
रवि	१।२८,२।१८	१।१२,२।१०	रोचते	१।४०	१।१६
रशना	२।८	२।५	रादसी	३।४६	३।३०
रश्मय	१।८	१।५	रोधचक्रा	१।३२	१।१३
रस	१।२६,२।१३	१।१२,२।७	रोधस्वय	१।३४	
रसति	३।२१	३।१४	राद्धि	१।३३,३९	,, १।१३,१५
रासति	२।४४	२।२१	रीति	३।२०	३।१४
राति	३।३२	३।२०	रींढ्हि	१।१८	१।१०
राध	२।१९	२।१०	ल		
राम्या	१।१२	१।७	लजति	२।२३	२।१४
राय	२।१८	२।१०	लोटते	२।२५	,
राष्ट्रा	२।४५	२।२२	लोटते	,,	,,
रासति	३।३२	३।२०	लोधाम्(धम्)	५।४	४।१
रासभी	१।३९	१।१५	लोहम्	१।५	१।२
रासभो(भ्या)	५।२३	४।३	व		
रिक्थम्	२।१८	२।१०	वक्षणा	१।३४	१।१३
रिक्षा	३।३६	३।२४	वक्ष	४।२९	४।१०
रिणानि	२।३०	२।१४	वक्षु	१।२१	१।११
रिप	१।३	१।१	वग्न	२।४२	२।२०
रिपु	३।३६	३।२४	वगति	२।२६	२।१४
रिप्रा	३।३६	३।२४	वगु(तद्वत्)	३।१९	३।१३
रिरिहि	३।३०	३।१९	वघ	२।१६,४३	२।९ २०
रिरिहि	३।३१	,,	वज्र	१।२३	१।१३
रिशादस	५।१५	४।३	वनम्	१।७,२४	१।५,१२
रिहति	३।२१	३।१४	वनगु	३।३७	३।२४
रीयते	३।३७	३।२४	वनुष्यति	२।२०,४।१	२।१२,४।२
रीषत	२।२५	२।१४	वनोति	२।११	२।९
वसवः	१।४	१।२	वपु	१।२९,३।१०	१।१२,३।१०
वसाना	१।३३;१।५	१।३३,४।३	वयत	३।३	३।२
वद	३।२७	३।१६	वयोधि	१।४	३।२९

वयुनम्	३।१२,१३, ४।३३	३।८,९,४।२
वराह	१।१८,४।२६	१।१०,४।१
वरिव	२।१८	२।१०
वरूथम्	३।६	३।४
वर्ग	२।१६	२।९
वर्च	२।१४	२।७
वर्तते	२।२५	२।१४
वर्ष	१।३३,३।१०	१।१४,३।७
वर्ष	१।३३	१।१३
वलिशान	१।१७	१।१०
वल (बल)	,,	,,
वल्गु	१।२३	१।११
वल्गूयति	३।२२	३।१४
ववक्षिथ	३।४	३।३
वज्र	३।३५	३।२३
वत्रि	३।१०	३।७
वह्नि	२।१०	२।६
वष्टि	२।११	२।९
वसव	१।८	१।५
वसु	२।१९	२।१०
वस्तो	१।१५	१।९
वस्वी	१।१३	१।७
वहते	२।२३	२।१४
वहि	१।३५	१।१४
वा	१।२४	१।१२
वार्	१।१९	१।११
वाघत	३।२४ २९	३।१५,१८
वाजगन्ध्यम्	४।२४	४।२
वाजपस्त्यम्	४।३३	,
वाजयति	३।२१	३।१४
वाजमानौ	२।२७	२।१७
वाजिनी	१।१४	१।८
वाजिनीवती	,,	
वाजो	१।३५	१।१४
वाचे	२।३८	२।१७
वाच	२।१९	२।७
वाजति	२।१६	२।६
वाणी	१।१९	१।११
वाणीची	१।२०	,
वाण	१।१९	,
वातरहा	२।३२	२।१५
वाताप्यम्	५।३०	४।३
वाति	२।२७	२।१४
वाम	३।१२	३।८
वारिकम्(वारि)	१।३०	१।१२
वार्यम्	४।२०	४।२
वावशाने(न)	४।२०	,,
वासरम्	१।१५	१।९
वाशी	१।२१,४।१३	१।११,४।१
वाहिष्ठ	४।१९	४।२
वाह	४।५	४।१
विखाद	२।३५	२।१७
विग्र	३।२४	३।१५
विचर्णि	३।१४	३।११
विचष्ट	३।१४	३।११
विजामातु	५।१२	४।३
विदथानि	५।१०	४।३
विदथ	३।२७	३।१७
विद्रधे	४।६	४।१
विधाता	३।२४	३।१५
विधम	३।८	३।५
विनशी	२।७	२।४
विपन्यव	३।२३	३।१५
विपश्चित्	३।२५	,
विपा	१।२१	१।११
विष	२।९,३।२५	२।५ ३।१५
विश्र	३।२४	३।१५
विभावरी	१।१४	१।८
वियत्	१।५	१।३
विख्यात	२।४१	२।१९
वियुत	४।१४	४।१
विरप्शी	३।४	३।३
विरुक्षम	,,	,,
विवस्वन्त	२।५	२।३
विवाच्	२।२५	२।१७

विवासति	३।८	३।५	वेवेष्टि	२।१५	२।८
विश	२।४	२।३	वेषिष्टि	२।२६	२।१४
विश्वचर्षणि	३।१४	३।११	वेष	२।१	२।१
विश्वरूपा'	१।३८	१।१५	वेसति	२।१०	२।६
विश्वम्	३।१	३।१	वैतस	३।४४	३।२९
विषम्	१।२४	१।१२	व्यथि	२।२२	२।१३
विष्णु	४।१४	४।१	व्यन्त	४।१३	४।१
विष्टप्	१।७	१।४	व्यानशि	३।१	३।१
विष्ठी	२।२	२।१	व्योम	१।६,१०,२७	१।३,६,१२
विष्णी	४।३१	४।२	व्रज	१।१८	१।१०
विष्णु	३।२८	३।१७	व्रतम्	२।२	२।१
विष्पित	५।२३	४।३	व्रन्दी	४।३७	४।२
विसुह'	५।३	४।३	व्रा	४।२५	"
विहाया	३।३	३।३	व्राता'	२।५	२।३
वीरुध	५।४	४।३	व्राधन्	३।४	३।३
वीळु	२।१६	२।९	व्रिश	३।८	३।५
वृक्	२।१७	"	श		
वृक्तबर्हिष	३।२९	३।१८	शयो	४।१५	४।१
वृक'	२।४३,३।३७,४।३८	२।२०,३।२४ ४।२	शसति	३।२१	३।१४
			शक्ति	२।२	२।१
वृजनम्	२।१६	२।९	शक्करी	२।७,२०	२।४ ११
वृणक्ति	२।४१	२।१९	शग्धि	३।३१	३।१९
वृतम्	२।१९	२।१०	शग्मम्(शक्म)	२।२	२।१
वृत्रतूय	२।३९	२।१७	शग्मम्	३।९	३।६
वृत्रम्	२।१९	२।१०	शची	१।२३,२।१, ३।१३	१।११,२।१, ३।९
वृत्र	१।१७	१।१०			
वृन्दम्	५।३५	४।३	शतम्	३।१	३।१
वृन्दारक	,	"	शतरा	३।८	३।६
वृश्चति	२।४०	२।१९	शब्द	१।२२	१।११ ,
वृषन्धि	१।१७	१।१०	शम्	३।९	३।६ .
वेति	२।१० १४, २७	२।६,८ १४	शम्नाति	२।४१	२।१९
			शमी	२।२९,१	२।१३
वेद	२।१८	२।१०	शम्बर	१।१८,१	१।१९
वेधा	३।२४	३।१५	शम्बरम्	१।२९,२।१७	१।१२,२।९
वेनति	२।१० २८, ३।२१	२।६,१४,३।१४	शम्ब	४।४७	४।२
			शरणम्	३।६ ,	३।४
वेन	३।२४,२७	३।१५ १७	शराड	५।३४	४।३
वेप	२।३१	२।१	शष	२।१५	२।९

शर्म	३।५	३।४	शेवम्	३।९	३।६
शर्या	२।८,४।२७	२।५,४।२	शेवृधम्	,,	,,
शर्वरी	१।११	१।७	शेष	२।३	२।२
शर्वति	२।३०	२।१४	शोकी	१।११	१।७
शव	१।२६,२।१५	१।१२,२।९	शोचति	१।४०	१।१६
शशमान	३।२२,५।१०	३।१४,४।३	शोचि	१।४१	१।१७
शश्वत्	३।१	३।१	श्वेतति	२।२६	२।१४
शासा	२।८	२।५	श्नथति	२।४०	२।१९
शातपन्ता	३।९	३।६	श्मशा	४।३२	४।२
शाशदान	५।२०	४।३	श्यावा	१।३९	१।१५
शिक्षति	३।३३	३।२०	श्यावी	१।११	१।७
शिताम	४।१	४।१	श्येनास	१।३७	१।१४
शिपिविष्ट	४।३०	४।२	श्रत्	३।१४	३।१०
शिप्रे	४।४	४।१	श्रव	२।१२,१९	२।७,१०
शिमी	२।२	२।१	श्रायन्त	५।९	४।३
शिम्याता	३।८	३।६	श्रुष्टी	५।१४	,,
शिरिणा	१।११	१।७	श्लोक	१।१९	१।११
शिरिम्बिठ	७।२	४।३	श्वघ्ना	४।३९	४।२
शिल्गु	३।९	३।६	श्वसिति	२।४०	२।१९
शिल्पम्	२।२,३।११	२।१,३।७	श्वात्रति	२।२५	२।१४
शिवम्	३।८	३।६	श्वाघ्रम्	२।१८,४।२३	२।१०,४।२
शिशीते	४।११	४।१	श्वेत्या	१।१४	१।८
शीभम्	२।३१	२।१५	**ष**		
शीरम्	४।४	४।१	ष्वक्ति	२।२५	२।१४
शु ,	२।३१	२।१५	**स**		
शुकम्	१।३०	१।१२	सयट्	२।३८	२।१७
शुभम्	,,	,,	सयुगे	,,	,,
शुनम्	३।९	३।६	सवन	,,	,,
शुरुध	५।१८	८।३	सक्षति	२।२५	२।१४
शुष्णम्	२।१६	२।९	सगर	१।६	१।३
शुष्मम्	,,	,,	सङ्गा	२।३५	२।१७
शूघनाम	२।३१	२।१५	सत्ये	२।३७	,,
शूरसातौ	२।३७	२।१७	सङ्गे	,,	,,
शूर्ता	२।३१	२।१५	सगम	२।३८	,,
शूषम्	२।१६,३।९	२।९,३।६	सग	,,	,,
शृणाणि	१।४१	१।१७	सचीत	२।२९	२।१४
शृणाति	२।४०	२।१९	सचते	३।४५	३।२९
शेप	३।४४	३।२९	सचा	८।२७	४।२

सत्	१।२९	१।१२	सर्पति	२।२५	२।१४
सतीनम्	१।२८	,,	सर्पि	१।३०	१।१२
सत	३।४१	३।२९	सर्वम्	१।२९	,,
सत्यम्	१।२८	१।१२	सर्वत	२।२६	२।१४
सत्रा	३।१४	३।१०	सर्वत्रम्	५।२	४।२
सदनम्	१।२७	१।१२	सर्व्हिम्	१।२४,३।१	१।१२,३।१
सदसी	३।४६	३।३०	सवनम्	३।२७	३।१७
सदान्वे	५।३२	४।३	सवामनि	७।९	४।३
सद्म	१।२८,२।३८ ३।६	१।१२,२।१७ ३।४	सवति	२।२९	२।१४
			सवम्	२।१३,४।२६	२।७,४।२
सद्मनी	३।४६	३।३०	सस्ति	३।३४	३।२२
सनामय.	२।९	२।५	सस्मिम्	४।१९	४।२
सनुत	३।३८	३।२५	सस्रुत	१।३३	१।१३
सनेमि	३।३९	३।२७	सस्व	३।३८	३।२५
सपति	३।७ २१	३।५,१४	सहस्रम्	३।१	३।१
सपर्यति	३।७	३।५	सह	१।२६,२।१६	१।१२,२।९
सपर्पय (सप- ऋपय)	१।९	१।५	साचीवित्	२।३२	२।१५
			साध्या	१।९	१।५
सप्ति	१।३६	१।१४	सायक	२।४३	२।२०
सप्रथा	५।१०	४।३	सिनम्	२।१३,४।२८	२।७,४।२
सबाध	३।२९	३।१८	सिन्धव	१।३४	१।१३
समत्सु	२।३७	२।१७	सिपक्तु	३।४५	३।२९
समनम्	२।३५	,,	सिसर्ति	२।२७	२।१४
समनीके	२।३७	,	सीम्	४।४२	४।२
समरणे	२।३६		सीरा	१।३१	१।१३
समर्ये	२।३७	,	सुक्रम्	३।१६	३।१२
समिति	२।३४	,	सुक्षेम	१।२५	१।१२
समिये	२।३७	,,	सुखन्	१।२७	,
समीके	२।३५	,	सुगम्यम्	३।९	३।६
समुद्र	१।६	१।३	सुतक	४।११	४।१
समोहे	२।३८	२।१७	सुत ,	२।१२	२।७
मम (स्य)	४।४०	४।२	सुदत्र	५।१६	४।३
सरस्वती	१।१९	१।११	सुदिनम्	३।१०	३।६
सरस्वत्य	१।३४	१।१३	सुनीथ	३।१२	३।८
सरित	१।३१	,	सुपर्ण*	१।९,३७	१।५ १४
सर*	१।२३,२६	१।११,१२	सुपर्णी	१।२०	१।११
सर्ग	१।३०	१।१२	सुप्रायणा	४।११	४।१
सर्गीयम्	१।२८	,,	सुमत्	५।२६	४।३

सुम्नम्	३।१०	३।६	स्रवति	२।२४	२।१४
सुम्नावरी	१।१४	१।८	स्रवन्त्य	१।३३	१।१३
सुरा	१।२६	१।१२	स्रोत	१।२६	१।१२
सुविते	४।९	४।१	स्रोत्या	१।३१	१।१३
सुविदत्र	५।१६	४।३	स्रसते	२।२६	२।१४
सुशिप्र	५।१९	,	स्व	१।७,२६	१।४,१२
सूद	३।३५	३।२३	स्वञ्चा	४।२९	४।२
सूनरी	१।१३	१।८	स्वधा	१।३०,२।१३	१।१२,२।७
सूनु	२।३	२।२	स्वधिति	२।४३	२।२०
सूनृता	१।१३,२।१३	१।८,२।७	स्वध	३।४६	३।३०
सूनृतावती	१।१३	१।८	स्वन	१।२१	१।११
सूनृतावरी	,,	,,	स्वपिति	३।३४	३।२२
सूरि	३।२६	३।१६	स्वयम्भू	१।७	१।३
सूर्तम्	५।१७	४।३	स्वरति	२।२४,३।२१	२।१४,३।१४
सूर्या	१।२१	१।११	स्वर	१।२१	१।११
सृक	२।४३	२।२०	स्वसराणि	१।१५,३।६	१।५,३।४
सृणि	४।४३	४।२	स्वसरम्	४।२७	४।२
सृप्र	५।२०	४।३	स्वसार	२।६	२।५
सेधति	२।२८	२।१४	स्वाद्म	१।२१	१।११
सोमानम्	५।१२	४।३	स्वतोक्म्	१।२७	१।१२
सोमाअक्षा	४।२३	४।२०	ह		
स्तामु	३।२७	३।१६	हसास	१।३५	१।१४
स्तिपा	५।२१	४।३	हनति	२।३०	२।१४
स्तियानाम्	५।२२	४।३	हन्ति	२।२४	
स्तृप्	३।२७	३।१६	हय	१।३५	१।१४
स्तृणाति	२।४०	२।१९	हयन्तात्	२।२७	२।१४
स्तृभि	३।४२	३।२९	हरय	२।५	२।३
स्तोमति	३।२०	३।१४	हरयाण	४।३६	४।२
स्त्यांति	३।२३	,	हरस्य	१।३४	१।१३
स्नेहयति	२।४१	२।१९	हर	१।४१ २।२२	१।१७ २।११
स्पन्दास	२।१७	२।९		४।१२	४।१
स्पृध	२।३६	२।१७	हरित	१।१०,१२,	१।९,१३,१५
स्फुरति	२।४०	२।१९		३८,३।९	२।१
स्फुल्यति	,	,	हरी	१।३८	१।१५
स्यन्दते	२।२५	२।१४	हर्म्यम्	३।५	३।४
स्यमति	२।२४	,	हर्यति	२।११,२१	२।९,१४
स्यूमरश्मि	३।९	३।६	हवि	१।२८	१।१२
स्रोनम्	३।१०	,	हासमाने	४।२४	४।२

हिक्म्	३।१५	३।१२	हैम	१।४,२१	१।२,१२
हिनोत	५।२६	४।३	हेळते	२।२१	२।१२
हिमा	१।१३	१।७	हेड्यः	२।२२	२।१३
हिरण्यम्(तद्रूप तद्वर्णः)	१।४,३।१९	१।२;३।१३	होत्रा	१।२२;३।२८	१।११,३।१७
हिरण्यवर्णा'	१।३२	१।१३	ह्स्वः	३।२	३।२
हिरुक्	३।३८	३।२५	ह्रयते	३।२०	३।१४
हुरश्चित्	३।३७	३।२४	ह्रति	२।१४	२।८
हृणिः	१।८१,२।२३	१।१७,२।११	ह्रः	२।२२	२।१३
हेति.	२।४२	२।२०	ह्वार्याणाम्	१।३७	१।१४

ब.	
बर्हिः	५।२
बृहस्पतिः	५।४
ब्रह्मणस्पतिः	,,
भ.	
भगः	५।६
भृगवः	५।५
म.	
मण्डूका.	५।३
मनुः	५।६
मन्युः	५।४
मरुत.	५।५
मित्रः	५।४
मृत्युः	५।५
य.	
यमः	५।४,६
यमी	५।५
र.	
रथः	५।३
राका	५।५
रात्रिः	५।३
रुद्रः	५।४
रुद्राः	५।५

रोदसी	५।५
व.	
वनस्पतिः	५।२
वरुणः	५।४,६
वसवः	५।६
वाक्	५।५
वाचस्पतिः	५।४
वाजिनः	५।६
वातः	५।४
वायु.	,,
वास्तोष्पतिः	,,
विधाता	५।५
विपाट्छुतुद्री	५।३
विश्वकर्मा	५।४
विश्वानरः (राः)	५।५,६
विश्वेदेवाः	५।६
विष्णुः	,,
वृषभः	५।३
वृषाकपायी	५।६
वृषाकपिः	,,
वेनः	५।४
वैश्वानरः	५।१
श.	
शकुनि.	५।३

शुनासीरौ	५।३
श्येनः	५।५
श्रद्धा	५।३
स.	
समुद्रः	५।६
सप्तऋषयः	,,
सरण्यूः	,,
सरमा	५।५
सरस्वती	,,
सरस्वान्	५।४
सविता	५।४,६
साध्या.	५।६
सिनीवाली	५।५
सुपर्ण	५।४
सूर्य.	५।६
सूर्याः	,,
सोम	५।५
स्वस्तिः	,,
स्वाहाकृतय.	५।२
ह.	
हविर्धाने	५।३
हस्तघ्नः	,,

AN ALPHABETICAL INDEX (MARATHI) OF WORDS IN PART (काण्ड) I.

Appendix III.

	को०	नि०
अ.		
अन्न	२।१४	२।७
अपत्य	२।४	२।२
अप्राप्त	३।४२	३।२९
अर्घे	"	"
अश्व	१।३७	१।१४
इन्द्राचे, अदित्याचे, उषेचे, व बृहस्पतीचे,	१।३८	१।१५
मरुतांचे, सवित्याचे, अग्नीचे, पूषेचे, अश्विनीकुमारांचे, व वायूचे,	१।३९	१।१५
आ.		
आकाश	१।७	१।३
इ.		
इच्छाकरणें	२।१२	२।६
उ.		
उदक	१।३०	१।१२
उपमावाचक (शब्द)	३।१९	३।१३
उषा	१।१५	१।८
ऋ.		
ऋत्विज	३।३०	३।१८
क.		
कर्म	२।२	२।१
काठी	३।४४	३।२९
किरण	१।१०	१।५

	को०	नि०
कूप	३।३५	३।२३
कृमि	३।४३	३।२९
ख.		
खाणें	२।१५	२।८
ग.		
गाय	२।२०	२।११
गुप्त	३।३८	३।२५
गृह	३।७	३।४
गोणी (धान्य-साठवण्याची)	३।४३	३।२९
च.		
चोर	३।३७	३।२४
ज.		
जळणारें	१।४१	१।१७
जळणें	१।४०	१।१६
जवळ	२।३४	२।१६
	३।४१	३।१९
जाणें	२।२२	२।१४
जुनें	३।४०	३।२७
थ.		
थोडें	३।४१	३।२९
द.		
दिवस	१।१६	१।९
दिशा	१।११	१।६
दूर	३।३९	३।२६
देणें	३।३३	३।२०
द्रव्य	२।१९	२।१०
न.		
नक्षत्र	३।४१	३।२९
नदी	१।२५	१।१३

	को०	नि०
नवें	३।४१	३।२८
नानार्थअव्ययें	३।१६	३।१२
निद्राकरणें	३।३४	३।२२
निश्चित	३।३८	३।२५
प.		
पाहणें	३।१५	३।११
पुष्कळ	३।१	३।१
पूजाकरणें	३।२३	३।१४
पृथ्वी	१।४	१।१
पृथ्वी व स्वर्ग	३।४८	३।३०
प्रशंसाकरण्याजोगें	३।१२	३।७
प्रास	३।४२	३।२९
प्रार्थनाकरणें	३।३४	३।२१
व.		
बळ	२।१७	२।९
बाहु	२।८	२।४
बुद्धि	३।११	३।९
बुद्धिवान	३।२६	३।१५
भ.		
भिणें व कांपणें	३।४५	३।२९
म.		
मनुष्य	२।६	२।३
मागणें	३।३२	३।१९
मारणें	२।४२	२।१९
मेघ	१।१९	१।१०
मोठें	३।३२	३।१९
य.		
यज्ञ	३।२८	३।१७
यानें (याभपी)	३।४४	३।२९
युद्ध	२।२९	२।१७

„ of Âditya
„ Agni
„ Ashwins
„ Bṛihaspati
„ Dawn
„ Indra
„ Maruts
„ Pûshan
„ Savitâ
„ Wind
1. 38; 1. 15.

K

Kill ... ... 2. 42; 2. 19.

L

Large (great) 3. 5; 3. 3.
Little (small) 3 41; 3. 29.

M

Male (organ)... 3 44; 3 29
Man 2. 6, 2 3
Master (to be m. of) ... 2 44; 2 21
Much ... .. 3 1; 3 1.

N

Near .. ... (2 34, 2 16; (3 41; 3. 29
New .. . 3. 41; 3. 28
Night 1. 13, 1. 7

O

Old . 3. 40; 3. 27.

P

Pervade (occupy, cover) 2 39; 2 18
Planet (star)... 3 42, 3 29.
Possession (in one's also not in one's possession.) ... 3. 42; 3. 29.
Praiser (admirer) ... ... 3. 27; 3. 16.
Praiseworthy 3. 12; 3. 8.

Q

Quake (with fear) ... ... 3. 45; 3. 29.

R

Ray ... ... 1. 10; 1. 5.
Request (solicit) ... ... 3. 34; 3. 21.
Riches... ... 2. 19; 2. 10.
River ... ... 1. 35; 1. 13.
Rule (to) ... 2. 45; 2. 22.

S

Sacrifice ... 3. 28; 3. 17.
Sacrificial priests ... 3. 30; 3. 18.
See ... ... 3. 15; 3 11.
Serve ... ... 3. 45; 3. 29.
Short ... ... 3 2; 3 2.
Sky ... ... 1 7; 1. 3.
Sleep ... ... 3. 34; 3. 22.
Soon ... .. 2. 33; 2. 15.
Speech ... ... 1. 23, 1. 11.
Stick ... ... 3. 44; 3 29.
Strength ... 2 17; 2 9.
Sun ... ..., 1 8, 1. 4.
Sure ... ... 3. 38; 3. 25.

AN ALPHABETICAL INDEX (ENGLISH.)

OF WORDS IN PART I (काण्ड १) OF THE GLOSSARY.

Appendix IV.

A

Act (action)... 2. 2; 2. 1.
Anger ... ... 2. 22; 2. 13.
Angry (to be) 2. 22; 2. 13.
Anthill... ... 3. 42; 3. 29.
Arms ... ... 2. 8; 2. 4.
Ask (beg) याच्ना 3. 32; 3. 19.
Attend (on) to. 3. 8; 3. 5.

B

Burn ... ... 1. 40; 1. 16.
Burning ... 1. 40; 1. 17.

C

Certain... ... 3. 38; 3. 25.
Child ... ... 2. 4; 2. 2.
Cloud ... ... 1. 19; 1. 10.
Comparison (words showing) ... 3. 19; 3. 13.
Cover (conceal) 2. 39; 2. 18.
Covered (concealed) ... 3. 36; 3. 25.
Cow ... ... 2. 20; 2. 11.

D

Dawn ... ... 1. 15; 1. 8.
Day ... ... 1. 16; 1. 9.
Directions (points, quarters) ... ... 1. 11; 1. 6.
Distant (far)... 3. 39; 3. 26.

E

Earth ... ... 1. 4; 1. 1.
„ & Heaven 3. 48; 3. 30.
Eat ... ... 2. 15; 2. 8.
Expletives ... 3. 16; 3. 12.

F

Far (distant) .. 3. 39; 3. 26.
Fear (and tremble) .. ... 3. 45; 3. 29.
Fight s. (battle) ... ... 2 39; 2. 17.
Finger (toes) ... 2. 10; 2. 5.
Food ... ... 2. 14; 2. 7.
Form (body) .. 3. 11; 3. 7.

G

Give ... ... 3. 33; 3. 20.
Go... ... ... 2. 22, 2. 14.
Gold ... ... 1. 5; 1. 2.
Great (large) 3. 5; 3. 3.
Gunnybag ... 3. 43; 3. 29.

H

Half ... .. 3 42; 3 29.
Happiness ... 3. 10, 3 6.
Heaven ... 1. 8; 1. 4.
„ and earth 3. 48; 3. 30.
Hidden ... ... 3. 38; 3. 25.
Horse ... ... 3. 7; 3. 4.

„ of Aditya
„ Agni
„ Ashwins
„ Brihaspati
„ Dawn
„ India
„ Maruts
„ Pushan
„ Savitri
„ Wind
1 38, 1 15

K

Kill 2 42, 2 19

L

Large (great) 3 5, 3 3
Little (small) 3 41, 3 29

M

Male (organ) 3 44, 3 29
Man 2 6, 2 3
Master (to be master of) 2 44, 2 31
Much 3 1 3 1

N

New {2 34 2 16 / 3 41, 3 29
New 3 41, 3 28
Night 1 13, 1 7

O

Old 3 10 3 27

P

Pervade (occupy, cover) 2 33, 2 18
Planet (star) 3 42, 3 29
Possession (in one's also not in one's possession) .. 3 42, 3 29
Praise (admire) .. 3 27, 3 16
Praiseworthy 3 12, 3 8

Q

Quake (with fear) . . 3 45, 3 29

R

Ray 1 10, 1 5
Request (solicit) 3 34, 3 21
Riches 2 19, 2 10
River ... 1 35, 1 13
Rule (to) .. 2 45, 2 22

S

Sacrifice ... 3 28, 3 17
Sacrificial priests .. 3 30, 3 18
Sea 3 15, 3 11
Serve . . 3 45, 3 29
Short 3 2, 3 2
Sky . 1 7, 1 3
Sleep .. 3 34, 3 22
Soon ... 2 33, 2 15
Speech ... 1 23, 1 11
Stick 3 44, 3 29
Strength .. 2 17, 2 9
Sun . .. 1 8, 1 4
Sure .. . 3 38, 3 25

Date of Issue	Borrower's No.	Date of Issue	Borrower's No.